Gjuro Arnold

Izabrane pjesme

1923

**Izdala „Matica Hrvatska" u Zagrebu
kao redovno izdanje za g. 1921.**

GJURO ARNOLD:

IZABRANE PJESME

ZAGREB 1923.

REDOVITO IZDANJE „MATICE HRVATSKE" ZA GODINU 1921.

Kako se ove godine navršuje ravno pedeset godina, što se je na polju hrvatskoga pjesništva javio Gjuro Arnold svojom prvom pjesmom „Pri povratku", štampanom u „Vijencu" 1873., odlučila je Matica Hrvatska da prilikom toga za književni rad rijetkoga jubileja pruži vidni izraz svoga štovanja hrvatskome pjesniku i svome nekadanjem predsjedniku izdanjem ovih Izabranih pjesama. Među njima nalazi se izbor dijelom od pjesama, što su već štampane u poznatima, sada već razgrabljenim pjesnikovim zbirkama, a dijelom od nekojih dosad još neštampanih, koje je pjesnik za ovaj izbor predao Matici.

U Zagrebu, mjeseca prosinca 1923.

M. H.

PRVI DIO

RODU I DOMU

DOMOVINA.

Zimska nojca već se šulja dolom,
Sitne svijeće po svem pali selu;
Snježak prši, — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bijelu.

Na kraj sela stoji kuća stara,
Kano raka čini ti se grobna;
Al da vidiš, kako pogled vara,
Ded zaviri na okanca drobna.
Nasred stola svijeća dogorijeva,
Do nje zdjela, pladnji, suđe ino;
Majka kćerci, gle uz zipku pjeva:
„Lijepa naša domovino" . . .

Sinčić mali ocu si na krilu
Drži knjigu punu slika, bajka;
I začaran sluša pjesmu milu,
Što mu snenoj seci pjeva majka.
Netom šapnu rujne usne sina:
„Reci, tato, što je domovina?"

Otac svoje pogladio zlato,
Pak mu milo odgovara na to:
„Dok si bio malen kao seka,
Domovina bila ti je cijela;
Ova zipka kićena i meka,
Majka, ja i ova izba bijela.
Zipka te je ljuljala u sanje,
Majka svojim mlijekom dojila te,
Ja po izbi — nakon muke danje —
Igrah s tobom igre umiljate.

Malo poslije pružila se širom
Preko dvora, vrta, naše njive,
Donle, gdjeno stoje vrbe sive,
Gdjeno gorski potok šumi s mirom.
Onda njojzi pripadala staja,
I kravica, što nas mlijekom hrani;
Male koke, što nam nesu jaja,
Vjerni kudro, što nam kuću brani.

Poslije, kad ćeš poć' u prvu školu,
Pružit će se ona po svem dolu;
Cijelo selo obujmit će tude,
U njem dobre i radine ljude.
Da još više: one humke, šume,
Što će ljeti jagodama rodit;
One bijele staze, ravne drume,
Kud će tata nedjeljom te vodit.

Ali tvoja duša dobro sluti,
Da još dalje vode ovi puti:
Vode preko polja, rijeka, gora,
Vode uzduž širokoga mora.
Svud se nađu sela, bijeli gradi,
Svuda bistra uma dobri ljudi:
Kojim isti govor život sladi,
Kojim isto srce grije grudi.

Oh, daleko, sinko moj, se pruža
Ova naša domovina krasna;
Njeno ime — mirisna je ruža,
Njena slava — zvijezda vijekom jasna.
O toj slavi pričat će ti knjige,
Štono ćeš ih diljem škola učit;
Pri tom često morit će te brige,
Kako li ćeš pravo sve dokučit.

Ali zato duša će ti ronit
U davninu nevidovnih međa,
Iz nje će ti kao bajka zvonit
Zveket mača junačkih nam pređa.

Ti ćeš doznat, kako su za grudu
Zemlje svoje lili krvi česme,
I sudbinu kako su si hudu
U vječite okovali pjesme.
Čut ćeš, kako bjehu tvrđom jakom
Čovječanstva prosvjetnome rodu;
Kroz stoljeća branili ga šakom,
Spasili mu vjeru i slobodu.

Pojmit ne ćeš samo, je l' im jača
Snaga uma bila ili mača, —
Jer su kadšto usred bojne buke
Pograbili pero još u ruke,
Njim su čuvstva ocrtali vrela,
Smjele misli, mašte plamen živi,
Satvorili ona sjajna djela,
Kojim i sad cio svijet se divi.

Tako pređi namrli nam slavu,
A sa slavom ovu dragu zemlju;
Pak su onda naslonili glavu,
Tihi sanak da u grobu drijemlju.
Al iz groba glas nam šalju oni:
Nek na umu sveđ nam domovina, —
Ne ćemo li, da kô zv'jer nas goni
Tuđim svijetom strašna kletva njina!
Kako i ja možda, sinko zlati,
Već nad groba crnim lebdim jazom,
Duša brižna htjela bi mi znati:
Hoćeš li mi ti djedova stazom?"

Sinčić — dotle mramornom u muku —
Na srdašce metnuo je ruku,
S tužnih misli glavica mu gori,
Al on ipak krepkim glasom zbori:
„Hoću, tato, — kunem ti se vjerom, —
Radit u dan, učit u noć kasnu:
Junak bit ću mačem ili perom
Za tu našu domovinu krasnu!"

Sretnom ocu krupna suza kane:
Znamen sveta blagoslova nijema;
Sinčića si' žarko ljubit stane,
Pa ga onda na počinak sprema.

Zimska nojca pustim vlada dolom,
Ljudi u san tonu po svem selu;
Sniježak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bijelu.

PLAŠT I KRUNA.

U stranom gradu bi... sred noći zimne,
Gdje sve već snu na meki palo skut;
Po ulicama samo sjever ljut
Urlikô jošte svoje grozne himne.
Na logu žena snivala mi draga:
O vječnom valjda ljubavi nam traju;
A do nje čedo sitno, lišca blaga —
O grudima joj bijelim: svome raju.
Ja sâm uz vatru mramorna kamina
Promatrah tihe sreće skromnu sliku;
A ipak bi mi — kao prognaniku
Sred pustih sniježnih sibirskih nizina.

I s čežnje hitra vinula se misô
Daleko, gdjeno prvi zrak sam disô,
I gdje otaca zemlje čarne tije
Kô srebren okvir pašu rijeke dvije.
I tu se dugo zabavih i slatko
Kô majčinu u oku suza sreće;
A noćni čas je prolazio glatko,
Da ni ne spazih — kako gasnu svijeće.

Al kad u sumrak izbe pak sam zirnô,
Uzbunilo se srce doslije mirno
Kô suri orô na visokoj grani,
Kad iz nizina diljke hit ga rani.

Tu drhtala je žena poput pruta:
Prem dvije joj krune bujne krile prame,
A baršunasti plašt joj sa dva skuta
Niz ponosito spuštao se rame.
A ja sam časak s njena lika trnô
I preko vjeđa rukom plaho srnô;
Al videć, da ju bijeda svijetom nosi,
Zapitah s tiha: „Reci, što ćeš, tko si?"
A ona kô božanstvo sa oltara
Na tih mi upit tiše odgovara:
„Po svijetu lutam, djecu tražim svoju,
Na povrat ne bil' sklonila ih nut,
Da ištu veće — makar baš u boju —
Otetu krunu, treći plašta skut.
Bez njih ti dršćem usred ljeta mila,
A kako ne — kad zimski grune bijes;
Bez njih ti nisam, što sam nekoć bila:
Domaji ponos — a tuđini trijes" ...
I umuče kô s teške stare boli,
A licem joj se plamen gnjeva proli.

Po slatkom sam je razumio rijeku,
Po gorkoj sudbi pak ju, aoh, spoznah
I šapat joj probudi gromku jeku
U duši mojoj — kao priča grozna.
Do nogu htjedoh u to pasti njenih
I kazat, s iste da sam bolan sjete, —
Na pustoj ipak sustavih se stijeni,
I stadoh plakat kô nasamo dijete....
Ah, duga otad minula su ljeta
Kô plahe noćne ispred sunca sjene!
Al mene ista jošte mori sjeta
I tužni obraz one čudne žene.
U zlovolji se zato pitam nut:
„Zar još joj nijesu pribavila djeca
Otetu krunu, treći plašta skut?"
I moje srce s beznadice jeca!

KOŠTUR I GROBAR.

KOŠTUR.

Gdje sam, jao?! Ponoć baš odbija,
Otvorena raka pokraj mene:
Iz nje žurno nut se krade zmija,
Kao da se moje plaši sjene!
Živ sam koštur, s koga sve je spalo,
Čime nekoć tijelo mi je cvalo . . .
A kroz kosti šuplje vjetar duše, —
Da se s groze vrbe grobljem suše.
Tko bi znao kazati mi doba,
Što ga proveh na dnu toga groba?
Dugi mora da su prošli vijeci,
Kada sve mi strano kao djeci,
Što se istom rode na tu zemlju,
Pak i budna na njoj samo drijemlju.
Ej, grobaru! Ču li? . . . De se prođi
Noću smetat pokoj tih mrtvika!
Lopate se kani! . . . Amo dođi, —
Budi tumač stranih meni slika!
Je l' to Sava, što se dolom vije?
A to Zagreb, komu skute ljubi?

GROBAR.

Pa dakako, da mu kuće tije
Već na drugu stranu živo snubi!
S veličine, krasa, blagostanja
Narod mu se divi, tuđin klanja . . .

KOŠTUR.

A domaja, koju strasno ljubljah,
Sja li njojzi slične sreće zublja?

GROBAR.

Njom baš mêd ne teče još ni mlijeko,
Ali dobra svih sinova volja, —
Svaki brijeg je svoju lozu stekô,
Zlatnim klasjem sva se sjaju polja . . .
Seljak opet pjeva si uz posô,
U svom domu nije kmet — već goso.

KOŠTUR.

A što more, milovano vijekom,
Zbore li mu vali našim rijekom?

GROBAR.

Na slobode suncu se osmijeva, —
S lađa naša pjesma svud odmnijeva! . . .

KOŠTUR.

Na slobode suncu? Što to zboriš?
S opsjena li mašte možda goriš?

GROBAR.

Maštom tek se draška mladost luda,
Starost pak za zbilju pita svuda.

KOŠTUR.

Pričaj onda: kako nam sloboda
Obasjala zemlje dragog roda!

GROBAR.

Znaš, da nekoć — a za kobnih dana —
Susjedu smo u naručaj pali . . .
Dijelila nas dašto krvca strana, —
Al vezali srodnih suza vali . . .
Da će suze uginuti s rana,
Toga jadni onda nijesmo znali;
Mi mišljasmo domu bit tek jači,
Ako nam se naši slože mači.
Ali kad se krovom nam pod drevnim
Stao susjed kô pod svojim banit:
Počelo se pred očima gnjevnim
Iznenada, ah, i nama danit . . .
I mi na sve četir strane svijeta
Ugledasmo roda iste krvi:
Opazismo da nam svuda cvjeta
Bratska ljubav — snage korjen prvi!
S milja drevni dom nam se je trgô
Stoljetnome drijemežu duboku, —
Pa se eto kô vilenjak vrgô
U te slike, što nam gode oku . . .

KOŠTUR.

Dosta! Dosta! Zborom se ne nagli!
S velje sreće nešto mi se magli . . .
Da na carskom sada sjedim trunu,
Svoju bih ti na dar dao krunu!
Mješte toga prsten ovaj nâ ti,
S ponajdražim što me vezô bićem,
Kad sam jošte zemskim stupô žićem,
Drugo neka dobri Bog ti plati!
A to srce — jao! strunulo je . . .
A ja htjedoh, da ga daš domaji:
Neka vidi, sad da smireno je —
Pod okriljem gdje su svi joj kraji!
Ali kakav mrak me nuto ovi? . . .
Kakav drhat shvati? . . . Ah ja klonem
I svom grobu opet na dno tonem; —
Domovino, — Bog te — blagoslovi!

HRVATSKOJ.

Ja znam, da nije danas više moda
Pred tobom sagnut ponosno si čelo,
I skidat pjesmom zlato s nebna svoda,
Ovijat njim ti mučeničko tijelo . . .

Al ja sam, prosti, nešto glave svoje,
I ne ću kanit navika se starih:
Ja pjevam noću, kad se zvijezde roje,
I danju, kada svijetom sunce jari.

Pa komu sve te da namijenim pjesni,
No tebi, kojoj crn se otpad sprema:
Med djecom tvojom već ti borba bjesni
Za tuđe . . . kô da tvoga više nema . . .

Al bila pri tom kakve godjer sreće,
Pjevača tvoga ništa ne okrene —
Ja volim tvoje ruho i od vreće
No tuđe: bilo baš od svile cijene.

I zato će te dalje kô i prije
Sve pjesme moje, majčice, da slave —
Ja znam, da danas to već moda nije,
Al, ja sam, prosti, nešto svoje glave!

NA VELIKI PETAK.

Iskapio je do dna žuč života,
Al i uskrsnô — jer je bio Bog . . .
Na velik petak velja bol se smota
Ko crna guja oko srca mog.

I ja pomišljam na te, majko dična,
Jedini za me na toj zemlji raj, —
Po patnjam jer si nekud Njemu slična,
A ipak dulji jer im bio traj.

Kroz vjekove su tebe raspinjali,
A onda naglo proboli ti grud;
Ah, krvlju tvojom duša mi se zali,
I s tuge mišljah, da ću postat lud.

Pa da su barem snimili te na to,
Položili te u duboki grob: —
Do danas možda ne bih više shvato,
Da uz te i ja tek sam jadan rob.

Al tako trajno s tvoga lica čitam,
Koliki li si prepatila boj; —
Na veliki se petak stalno pitam:
Ah, kad će, majko, svanut uskrs tvoj?

U BIJELI SVIJET . . .

U bijeli svijet sam sitnu pjesmu turno,
Oda sna da mi narod moj probudi —
Al susreli je bezdušni su ljudi . . .
I teškim negvam okovali žurno.

A sad me kune: što u doba burno
Iz toplih sam je izagnao grudi;
Slobode dan u uzam da ne rudi
Uz tamničara gnjevnih čelo tmurno!

S junaštva njina dašto da se jedim
I pitam: što za pjesmu su im dali,
Da barem znam — što kao pjesnik vrijedim?
Al ne, ne! To ih pitam tek u šali —
A ja ću dalje sitne pjesme presti,
Dok narod mi se drijeman ne osvijesti!

TOPLI VJETAR SVIJETOM DUJE . . .

Topli vjetar svijetom duje
I čudesa tvori —
Prolisto je preko noći
Stari dub u gori.

Livada si travom svilnom
Stidne pokri grudi;
Tu i tamo već se nježno
Poljsko cvijeće budi.

Od čeznuća ševa trepti
Nebu ispod trijema;
Potok hrli kao da se
Nekud dal'ko sprema.

Ah, i ja bih u svijet krenô
Po nagonu ludom —
Da mi nije duša srasla
S domovinskom grudom.

NARODNOJ PJESMI.

Uz kol'jevku si već mi zvonit znala
Ko vrelo gorsko uz slavujka gn'jezda;
Na vjeđe si mi noćni pokoj zvala
Kad nebom prva planula je zv'jezda.
A onda si se kroz sve moje snove
Ko anđeoski slatki sm'ješak vila —
Dok duši nisu ponarasla krila,
Da sama prše: kud ju želja zove . . .
I tako s rana zavoljeh te veće
Ko rosu s neba sitno poljsko cv'jeće.

I posl'je sam te domom svuda sreto:
Na moru, selu, u polju i gori . . .
Pod čarom tvojim život mi je cvjetô
Ko protkan svjetlom sličnim mladoj zori.
I stao sam te tražit među ljudma,
Kad poso vrše . . . ili gredu s njega . . .
I slušo: kako zvuk ti se razl'jega
I s milja svakom srce vri u grudma.
Da, samo ti znaš sladit dnevnu muku
I sklonit čun u sreće tihu luku!

A svetkovanja crkvam ispod tr'jema?
I igre, što no pri tom puk ih vije?
O, bez tebe ih stalno nigdje nema,
Kad bez tebe se nit plače, nit smije . . .
I zato stajem, gdje se god'jer javiš
I požudno te svojim uhom pijem;
A onda istek dalje ti se vijem —
Kad žednu dušu sasvim mi zatraviš.
I zato si mi svega blaga draža,
Ti moga doma zvonki štit i straža!

Al ponajdraža ipak onda si mi,
Kad slavnu prošlost dižeš nam iz groba . . .
I pustiš rod, da već jedared snimi
To breme sramno i po zadnjeg roba . . .

Ah, onda mi je: ko da vidim pređe,
Gdje prolaze uz bojovno već pjenje
A za njim' grne novo pokoljenje
Još oteščane sanjom trući vjeđe —
Doživjet hoću l' samo dane one
Il glava će da prije k zemlji klone?

Ja ne znam... Ali jednoga će dana
I meni samrt pokucat na vrata;
Al s njom ćeš, jel' de, ti i nepozvana
Pristupit brižno, moja drugo zlata;
I gukat ćeš mi tiho... i sve tiše
Ko nekoć čedu oko loga meka...
Ta i grob nije nego zipka neka,
Za bolji sv'jet što svakoga odnjiše —
I tako ćeš me otpratiti eto
I samoj gdje ti vrelo ključa sveto!

S GRIČA.

Izranja sunce gorskog iza kruga
U nedjeljnoga jutra svetom muku:
Otajstvu nalik, što ga božji sluga
U veljem hramu dobrom kaže puku.

Ravnicom savskom zlatne plinu zrake
I dižu se nad kuće — sanja pune...
Sav grad se čini poput velje rake,
Nad kojom sijevak slavne viršće krune.

A ja na drevnom nijemo stojim Griču
I tomim tešku s uspomena sjetu —
A usne mi se u molitvi miču:
Za mučeničkog doma grudu svetu.

LIPA I JABLAN.

Onkraj Drave stoji lipa
Ispred tihe crkve bijele:
Prema jugu cvjetke sipa —
Ako nisu suze vrele.

Ovkraj Drave jablan viti
Na lipu se bolno smješka;
Deblo težak križ mu kiti —
Ako nije sudba teška.

Danju niti giblju grane,
Niti listom bujnim kreću —
Valjda što ih gladne vrane
Naokolo svud oblijeću...

Al kad stane rosa kapat,
Nebom zvijezda roj zasvijeti —
Onda neki čudni šapat
S jedne strane drugoj leti.

Lipa šušti: „Davno sam ti
S toplih grudi otkinuta;
Al mi duša jošte pamti —
Da smo s iste majke skuta...

Reci, kad ćeš doći po me,
Da mi za sve jade doznaš?
Dušmani mi grane lome —
Da me samo ne raspoznaš".

Jablan vraća: „Sliku tvoju
Vijek u svome srcu nosim:
Dnevnom je u nepokoju
Svojom toplom suzom rosim.

A ne mogu doći po te,
Dragom da te krilu vratim;
Jer se jošte vrh Golgote —
A pod teškim križem patim" . . .

Tako jablan cijele noći
Tiho s lipom razgovara —
Bog zna, da l' ih u samoći
Sluša barem majka stara?

NA SEOSKOM GROBLJU.

Do križa križ — a svi u okrug nijemi,
Ni s kojeg da bi samo slovo sjalo —
A ipak plijen, što ovdje smrt ga spremi,
Svoj časni izvi vijek uz plug i ralo.

Il nisu l' možda vrijedni uspomene,
Života povijest što si plugom pišu,
A samo oni treba da se cijene,
Što gospodsku si mater milo sišu?!

Taštino zemska, s prezira mi sveni,
U grobu da se ne razgnjeve pređi!
Ja vas pozdravljam, moji bezimeni,
Na ovoj tihoj dvaju svijeta međi!

Ja vas pozdravljam — i do tala svetih
Svoj klobuk skidam ko u ime duga;
A misao mi kroz molitvu leti,
Da svega plemstva stup je — plemstvo pluga.

EXSURGAT ALIQUIS . . .

Sva zemlja cvate . . . S proljetnoga milja
U grudma srce hoće da mi skače —
Al pjesma, što je poslah bez okrilja
U bijeli svijet, baš gorko negdje plače.
I plač mi vjetar nosi s one strane,
Sloboda gdje se guši već u klici . . .
Al sve badava: úza, bod i tane —
Iz pjesme jednom nić će osvetnici!

Sva zemlja cvate . . . Rijet ne mogu samo,
U kakim bojam ovi niču cvijeti —
Ja vidim krv tek ljudsku tu i tamo,
Sve drugo vidjet krate — bajuneti.
Za bajunetim, zli se dusi bane
I snuju harač u modernoj slici . . .
Al sve badava: úza, bod i tane —
Iz krvi jednom nić će osvetnici!

AH, ŠTO ME MUČIŠ? . . .

Ah, što me mučiš? . . . Ja i u noć slonim
Nad knjigom tvojih teških patnja svih . . .
Ti znaš, da s bola mnogu suzu sronim
U svaki tvojoj slavi građen stih.

Ja nisam kriv: što mene — tekel — pjesme
Ne bude svijetom više niti stid;
Ja nisam kriv: što poput gorske česme
Razbijaju se sve o tvrdu hrid.

Pa što me mučiš? . . . Tvoje sam si jade
O grudi smoto kao oklop čvrst —
Ja mogu za te i na barikade,
Al reci, hoću l' skinut s tebe krst?

PA DA SI MRTAV? . . .

Tko veli, da si mrtav? Ti dupliri
Iz živa plamte srca svih Hrvata . . .
Ko spomen svet — na vođu svetog rata,
Il konac pjesmi — narodnoj na liri.

U plamen stog i sav ti narod gviri
I tvrdu vjeru uz duplire hvata:
Da dotle čuvar gesla ti je zlata —
Za domom dok mu dušman ralje širi.

A kad se časkom burno ustalasa
Ko more, što ga vijor draškat stane,
I diže vale orijaškog stasa . . .

Ah, onda prošle proživljava dane,
Pod gromom kô da tvoga stoji glasa —
Pa da si mrtav? Nikad, vječni bane!

DRUGI DIO

U ŽARU VJEČNIH ZVIJEZDA

MIGNONI.

Kad se moliš, čedo, nemoj molit
Samo za se i za oca svog, —
Takih molba ne će stalno volit
Nesebični, dobri, stari Bog.

Neka vazda nevina ti usta
Za taj cijeli bolni mole svijet:
Gdje sam ja već razvalina pusta,
A ti na njoj tekar skroman cvijet.

Onda s neba blagoslov će polit
Svaki stvor i na kraj svijeta tog —
Kad se moliš, čedo, nemoj molit
Samo za se i za oca svog! —

APRÈS NOUS LE DÉLUGE!

Visoko sjede — svaki na svom hatu —
I lete svijetom . . . gromko da ozvanja;
Još prije nego l' zublja klone danja
Dovinut bi se radi: časti, zlatu . . .

Ni sjenke stida u tom nema jatu,
Za ciljevima svojim što se ganja;
A strada l' pri tom ljudstva uzor — sanja . . .
Ne mare — samo njim dok ruže cvatu!

A kako su bez vjere božjeg straha,
Po svijetu hrle poput kužna daha:
Ne štedeć nikog — vražjem u zanatu.

Uz njinu strast i srca gramzu crnu
Da narodi u jadnu propast srnu . . .
Ne mare — samo njim dok ruže cvatu!

VI ZOVETE ME . . .

Vi zovete me zahman, da pristupim
I budem vašeg bučnog slavlja česnik;
Ne znate l' da sam one tuge pjesnik,
Što skriviste je vi izdajstvom glupim?
Pa kako da vam onda budem mázôm,
Kad prezirem vas? Ja ću svojom stazom.

Šampanjcem vi bi dašto sada htjeli
Da otplavite ljagu smrtna grijeha;
A gromkom bukom đavolskoga smijeha,
Da nadbijete duše pakô cijeli; —
Al vi ste slavlje razvili nad jazom
Svog vjerovnika! . . . Ja ću svojom stazom!

Vi zovete me, — jer ste zakopali
Već davno boštva svojih dana mladih . . .
Al što bi s mojom bilo siročadi:
Života moga cvjetnim ideali?
Pod vaših riječi klonuli bi mrazom
I poginuli. — Ja ću svojom stazom!

A sore li se na me možda zato
Raspirena vam gnjeva trovne strijele:
Sred borbe ću si očajne i vrele
Zakrilit drago ideala jato, —
Pa makar baš ih zadnje krvi mlazom
Poškropit morô. — Ja ću svojom stazom!

USKRSNUO JE KRIST . . .

Uskrsnuo je Krist: a s božjeg hrama
U šir se glasa zvonce crna sluta —
I skromno selo bijesna strava guta:
Što ponajboljem baš se kopa jama . . .

Pod trošnim krovom žena ruke lama
I suze roneć dršće poput pruta;
Mališi joj se gladni drže skuta —
Al njoj je s bola: kao da je sama.

U polju rđa plug, a do njeg brana
Kô s tuge, što im trune na dnu lijesa
I goso mlad i jednom domu hrana . . .

I tako sve sa zvonom sveta zvuka
Svoj zadnji upit šalje spram nebesa:
Oh, Bože, kad ćeš tog se sjetit puka?!

OVDJE NAŠIM . . .

Ovdje našim bolan trzaj
Na samrti srce steže . . .
Ondje eno dušmanovi
U rpama silnim leže . . .

A nad svima kao suze
Trepte zv'jezde podjednako
I pitaju: Zašto ljudi
Na zemlji si grade pako?

DUŠNI DAN NA BOJIŠTU.

Dan je duša. Groblja sva su
Puna ruža, puna sv'ječa —
Svak se bar u zadnjem času
Pokojnika svojih sjeća . . .

Samo tu se humci nižu
Ko ukleti kakvi dvori:
Ni na kojem traga križu,
Ni na kojem suza gori!

Ali ne, ne! . . . Gledaj ondje
Među humcim Krist se šeta;
U ruci mu divno gondže,
A u oku suza sveta.

„Svi ste" — zbori srca meka —
„Trnovitim išli tragom;
„Zato vas i v'jenac čeka
„Gore, pri mom Ocu dragom.

„Al i danas, gdje u kr'jesu
„Svaki grob se kraljem gradi —
„Nek i ovi vaši n'jesu
„Nalik goloj siročadi . . ."

I po cv'jet u hodu lakom
Krist na svaki humak meće —
A u cv'jetu eno svakom
Gori suza poput sv'jeće.

PRI ŽETVI.

Pod kosom i pod srpom
U polju strn pol'ježe:
I hrpa se za hrpom
U vito snoplje veže.

A ovu slatku muku
Začinja pjesma meka —
Pa tomu da se puku
Ne diviš vijek do vijeka!

Ja ne znam: čemu ljeta
Na umlja vrelu crpah —
Sva sreća kad već cvjeta
Kraj kose i kraj srpa!

KAD SI ONO MENI . . .

Kad si ono meni svešteničko zvanje
Hvalila ko žića ponajljepšu priču —
Nisi znala, da me već oblijeću sanje
O zv'jezdam i ružam, što svemirom niču.

Otad sam se, majko, u crno od'jevo,
Ako baš i nije halja bila sveta;
Misâ nisam čito, al sam udilj pjevo —
Pjevo sve, što živi od neba do cv'jeta.

Volio sam dašto čiste kraje zv'jezda
Nego l' te nizine često blatne, trovne,
Tu si zato stalna ni ne savih gn'jezda —
Da se lakše krenem, kad me Otac zovne.

Njime sam se dao vodit kao čedo
I po umlja istog vrtoglavom visu;
Njegovu u sv'jetlu sve sam stvari gledo —
A druge mi oka ni draškale nisu.

Tako sam očaran segno i za lirom
I od pjesmâ v'jenac svome rodu vio —
Pa sad reci, majko, da ne sumnjam s mirom,
Nisam li ti ipak želju ispunio?

KAD NA VJEČNOST MISLIM . . .

Kad na vječnost mislim: ledi mi se um
Od bezmjerja, što ju sa svih strana rubi;
Ja joj svuda gledam širok, hladan drum,
Al ne vidim, kud se među zv'jezdam gubi.

Ti već dugo tražiš toga druma kraj,
S umora već mora da te hvata čama;
Popostani malko . . . otpočini daj . . .
Dok ja stignem k tebi, zvan od Oca sama.

Onda ćemo skupa nastaviti put
Prema vječnom sv'jetlu, do žuđene mete —
Ja ću se ko nekoć za tvoj držat skut,
Ti me ocu predat kao svoje d'jete.

MENI TREBA.

Meni treba konjic laki,
Sa dva krila laka, hitra,
Da se vinem tamo gore,
Gdje do zv'jezde zv'jezda titra.

Ovdje hvatam sv'jetle zrake,
Što ih taman sv'jet mi krati —
M'ješam ih sa noćnom rosom,
Pa si kondir gradim zlati.

Meni treba kondir zlati
Za čudesno jedno piće:
Bez koga bi pusto bilo
To zemaljsko moje žiće.

Kada k usnam nagnem kondir,
Ovu sve mi sreće česmu —
Spazim odmah, da sam opet
Ispjevao novu pjesmu.

Meni treba pjesma moja
Više zlata, više hljeba:
U njoj ljubav, nada vjera,
Sveti dari vječnog neba.

Istina, da zna i suzam
Natopljena biti jako, —
Ali tko bi, da je nemam,
Na mom grobu jednom plako?

MOJE SRCE, MAJKO . . .

Moje srce, majko, veliki je grob,
U kom mnoštvo nada pokopanih gnjije,
I što dalje zemski život mi se vije,
Vidim, da sam tvoju baštinio kob.

Al se ne boj zato, da po sv'jetu tom
Možda i bez nada duša mi se pati —
Uvrh sviju jedna udilj cvati:
Da ću te još jednom srcu privit svom.

VEČER SIVA . . .

Večer siva. Čudna kiša
Iz oblačnih bije vrela:
Od neba je pa do zemlje
Guste žice razapela.

Kroz tu harpu orijašku
Rasputani vjetar duje;
A sumornom vasionom
Udremljivo žice bruje.

Na oči mi vjeđe s tija
Ko zavjese klonu lake —
U dušu se kroz njih kradu
Drugog sv'jeta bajne zrake.

JA SAM GUSLE SVOJE . . .

Ja sam gusle svoje nosô svud po sv'jetu,
Opjevao njima radost si i sjetu;
One su mi bile Bogom dana druga,
Spajale me s nebom kao zemlju dúga.

Ali kad sam jednom na svom putu s njima
Pod propelo pao — podišla me zima
I sa groze tajne nisam žicâ takô,
Molio sam samo — molio i plako.

I od onda često žice moje šute,
Prolazio bučne ili tihe pute —
Samo jedna nikad ne će da se smiri
Ko da kroz nju vjetar sa Gologote piri!

NA GROBLJU.

Stoje križi mnogih milih,
A sunce ih zlati zgora —
O, kad samo ne bi bili
Pitanja bez odgovora!

Eto onaj ispod vrbe
Baš do trave nagnuo se;
I drugi se s tija grbe
Kao da su željni rose.

Dobri bi ih ljudi dašto
Uspravili prema nebu;
Ali svak se pita: zašto
Bunit mrtve još u grobu?

I ja mislim, da pod svima
Jednako se slatko sniva —
Ta životna slatka rima
Za grobom se svuda skriva.

Zato mi se svaki mili,
Kad ga sunce zlati zgora —
O kad samo ne bi bili
Pitanja bez odgovora!

SPASITELJU.

Ja ne znam zašt'? — al' često put,
Kad u noć kasnu bdijem,
Saleti srce čudan slut,
Da i sam mu se smijem.

Saleti srce slut: da svet
U izbu ćeš mi banut,
A ja ću ti kô smrzno cvijet
Na grudi tople panut.

I čekam te — dok na me drijem
Ne baci velo hladno
I čudan slut se blijed i nijem
Ne surva srcu na dno . . .

Pa ipak držim, da ćeš doć'
Jedared glavom k meni —
Kad ono zadnja pane noć
I šapne: „Čas je, sveni"!

KADA ZVIJEZDE SVIĆU . . .

Kada zvijezde na nebeskim vratim
Sviću redom,
Ja do okna stojim, pa ih pratim
Živim gledom.

Njino svjetlo srčem, dok ga nije
Duša puna;
Pa sam sretan — kô da tjeme krije
Carska kruna.

Pri tom grudi mi za mnoštvo rana
Dalje znaju —
Al mi zato i za crnih dana
Zvijezde sjaju.

AH, MNOGI MISLI . . .

Ah mnogi misli, da mi v'jek se vije
Tišinom vedrih, pramaljetnih dana;
Al nikom, Bože, kao Tebi nije
Sudbina burne prošlosti mi znana.

Ti znaš, koliko puta prođoh slotu,
I kako često pr'jetili mi gromi;
Još danas mi je tajna u životu,
Da sve to mekog srca mi ne slomi.

I kad već mišljah, da se mrakom probih,
I negdje da se bližim sv'jetlu bl'jedom:
Otvarali se iznenada grobi
I drage moje gutali mi redom . . .

A ja? U skromnom stisnuh se budžaku,
Da bar si vjere spasem nježno cv'jeće —
Je l', Oče, tko te ne vidi u mraku,
Da ni u sv'jetlu gledati te ne će?

TREĆI DIO

NA KRILIMA ČEŽNJE

KOPNI SNIJEG . . .

Kopni snijeg, a gorsko vrelo
Opet buči dolom;
Proljetna se pjesma ori
Šumom jošte golom.

Prvo cvijeće željno srče
Trake sunca jasna;
Kud god zirneš priroda se
Trga sva oda sna.

Moja samo ruža ne će
Više da se budi, —
Jerbo su je preduboko
Zakopali ljudi!

JUTRO JE HLADNO . . .

Jutro je hladno, ja gledam s Griča,
Hoće li sunce već doći —
Kraj mi se čini kô bajna priča
Iz tisuć i jedne noći.

Sneni nad grad se magle svele,
Pa mu sve kupole ližu;
Tornja dva samo kô ruke bijele
Nad magle se mutne dižu.

Časkom pomišljam, da tebe gledim,
Za me gdje moliš se vruće . . .
Onda sve mine za maglam' blijedim,
I ti i tornji i kuće.

NON OMNIS MORIAR.

Ah, što da tajim? Dan će ipak doć'
Strahovit za te — sve bez bure, slota . . .
Ti svim ćeš našim odajama proć' —
Da s čežnje tražiš druga svog života.

U livade ćeš, polja, šume zać' . . .
I kriknut kadgod, kao da si luda;
Al mene ne ćeš nigdje, nigdje nać' —
Ma stoput prije s tobom prošo tuda.

Protrčat stalno strm ćeš na to drum,
Što vodi tamo — kud za vazda gre se . . .
I mislit, da me svježi sakri hum,
Još vrele na kom suze ti se krese.

Al tu mi trudna samo leže put,
Da s pepelom se časak poigrava;
A ja se vinuh — kud se vije slut
Za zavičajnih duša molitava . . .

I zato mi se vrati domu svom
I skupi djecu, klonulu od cvijela —
U svakom nać ćeš traga biću mom,
U svima skupa nać ćeš mene cijela.

Tetoši oko njih . . . i bud' im vođ
Na putu, kojim i sam udilj kročih . . .
Pa snalazila kob te kakva god —
Ah, ona mora da nas jednom sroči!

I onda ne će rastajanja bit,
Pred kojim sada smrtnu ćutiš stravu —
Med vječnim dušam mi ćemo se vit
Ko labor-pjesma Višnjemu u slavu.

OHLADNJELI SMO . . .

Ohladnjeli smo nekud sve u miru
Ne spominjuć si više niti ime;
A ipak još se znamo nać u viru
Ko pahuljice snježne usred zime.

Oh, reci, čemu i ta igra plaha,
Kad studen cijelo biće nam obuze?
Zar ne znaš, da će s prvog toplog daha
Od pahuljica snježnih biti suze?

Zadubimo se rađe čežnjom žednom
U prošlost: sličnu ljeta žaru danjem —
Prolisto ne bi l' ja ko bus još jednom
A ti ko zadnja blijeda ruža na njem!

SVOJE CARSTVO IMAM . . .

Svoje carstvo imam i konjića svoga,
Al nijedno nije baš od svijeta toga.
Dugo već se trudim, to da carstvo prođem
I s konjićem svojim na kraj da mu dođem.
Al što dalje konjić krilat sa mnom leta
Sve se dalje čini mome carstvu meta.

Tako minem žurno polja, šume, gore,
Vinem se na zvijezde, zaronim u more.
Prođem sela, grade, pa nuz put zavirim
I u mnogo srce: svoje da primirim.
A kad sa konjićem stanem uza česmu —
Vele ljudi, da sam ispjevao pjesmu.

Na svom putu znadem sresti i Megere,
Koje glasnom brukom na me se iscere:
Zahman ovo kljuse goniš poput vjetra,
Nikad ne ćeš dostić Pavla niti Petra!
Al ja za tu bruku ništa baš ne marim,
Već se dalje vijem svog za carstva čarim.

Samo kadgod čudna zna me obić sjeta,
Kao da je s mojih poodmaklih ljeta —
I onda se meni redovito čini,
Kao da me netko pita u brzini:
Ne vidiš li rumen večernju gdje cvati?
Kud se jošte ganjaš? Gdje ćeš jednom stati?

Stat ću, znate, ondje među rijekam dvjema,
Gdje mi stara majka zadnji ležaj sprema.
Njoj ću sve ispričat doživljaje svoje
I darovat srce — raspuklo na dvoje.
A ja znadem, da će ova divna mati,
Kad završim, reći: Bog ti, sinko, plati!

MOJIM GUSLAMA.

Gusle moje, već sam davno htio
Ozlovoljen razbit vas o kami —
Ali čim bih onda ganjo bio
Teške snove u života čami?
  Tako ste mi četrdeset ljeta
  Bile branom od nevolja svijeta.

Ostanite to još koje vr'jeme . . .
Dugo, mislim, više trajat ne će:
I moja će usta, da zan'jeme
Na dohvatu onosvjetske sreće:
  Onda će vas svojta meni bliža
  Objesit o grudi moga križa.

I kad topli vjetrić grobljem dune,
Za njim sitna kiša škropit stane —
Brujem će se vaše sjetit strune
Na sve sa mnom provedene dane —
  A ja ću se trgnut ispod drače
  Što me ovdje ipak netko plače.

RADO TE GLEDAM . . .

Rado te gledam sunčani ko dan,
Kome sve cvijeće se smiješi;
Katkad te strasno i žudim ko san,
Sviju što briga nas riješi.

Ali ja znadem, da ne ćeš mi bit
Nikada drugom života;
Niti ćeš mjedeni biti mi štit
Trajnih sred bura i slota.

Med nas se tisnula studena hrid,
Znanjem što zovu je ljudi;
Na njoj se uma izoštrio vid —
Razbilo srce u grudi.

Rado te gledam . . . oh, samo me strah.
Kako ću podnijeti muku,
Kada ti dođem i snužden i plah,
Zadnjom da stisnem ti ruku.

Mi ćemo dobri si ostati, je l',
Čuvati spomena zlato —
Ako bi pri tom uz tugu i cvijel
Kadgod i očaj nas hvato?!

U ZADNJEM DRHTU . . .

U zadnjem drhtu sunca ruj
Za gorom se talasa;
A negdje blag se zvona bruj
Na pozdrav Gospi glasa.

Kroz sumrak mi se obraz blijed
Madona dviju sije . . .
Zatravljen mi se oka gled
Od jedne k drugoj vije.

Kolebajuć se ne znam sad,
Ah, kojoj da se molim —
Ljepote kad im rajski sklad
Jednako žarko volim.

Uz zvona tako stojim zvek
U dvoumljenju dugu:
I sve se jednoj molim tek —
Al molim se za drugu!

TI ME ZAHMAN PUTIŠ . . .

Ti me zahman putiš, mladi druže,
Da uz liru druge pripnem strune,
Hoću l' slavi da mi cvatu ruže,
Svjetina me s dosade ne kune.

Ja ne pjevam truloj sadanjosti,
Gdje se sve za pustom slavom goni —
Onih davno strunule su kosti,
Kojim moja sjetna pjesma zvoni.

Zato nisam dašto pjesnik mode,
Ali niti strasti, grijeha, kala —
Ja sam pjesnik roda mog slobode
Kakova je u davnini cvala.

Ja sam pjesnik onih čarnih dneva,
Gdje se svatko jednom klanjo boštvu;
Duša mi se ne će da zagr'jeva
Za kumire, koji gode mnoštvu.

Otkad pjevam s toga isto mi je,
Bude l' križ mi ili vijenac plata —
U mom srcu samo želja klije:
Da vremena pjesmom vratim zlata.

KOBNA SANJA.

Ja ne znam, zašto, — ali često sanjam:
Iz mora s veljim blagom da izranjam;
Al kada već se mašim površine —
Sve blago klizne opet u dubine.
Dršćući s muke redovno se budim,
I kobnoj sanji kao čudom čudim;
A kad se na to pitam: što li znači —
Od suza mi se pogled sav zamrači.

IMALA SI PRAVO . . .

Imala si pravo, da je život bajka,
S čije groze svak čas srce se potrese;
Ljudskog nema stvora, kom ne razbije se
Bar po koja šajka.

Tvoje, majko, s rana potonule sve su
I na gredi s burom ostade u boju . . .
Dok pod starost nisi mira luku svoju
Našla tek u l'jesu.

I od mojih šajka samo jedna juri
Med valovjem burnim beznačajna sv'jeta;
Ali kako tvojih ne ću dostić ljeta —
Ja se smijem buri.

NOĆ JE SPARNA . . .

Noć je sparna . . . Od umora
Ne giba se niti grmlje;
Tu i tamo munja bljesne
I u mirni mrak zamrmlje.

Kadgod jošte s groblja stara
Čudan lahor gradom dane
I na okno otvoreno
U izbu mi plaho bane.

A meni je — ko da za mnom
Neko s čežnje ruke pruža . . .
Noć je sparna . . . Vazduh miri
S povenulih davno ruža.

NOĆ NA SLJEMENU.

Ispod mene šuma dr'jema,
Iznad mene zv'jezde sjaju;
A ja s vite piramide —
Gledam prema zavičaju.

Al mi oko zalud traži
Selce — draže svega sv'jeta —
Bilo, što ga suza muti,
Bilo, što mu magla smeta.

Iza magle nešto samo
Časkom bljeska, časkom gruha . . .
Onda pak se sve umiri
U dnu kraja siva, gluha.

A meni je — ko da gledam
Sijedu majku, gdje me kudi —
Što sam joj se bez povratka
Otkinuo s toplih grudi!

NA KRAPINICI.

Da si zdravo, zavičajna vodo,
Poslije dugih ljeta zdravo da si!
Kuda god sam čarnim svijetom hodo,
Za tobom se želja ne ugasi.

Uz Sprevu se i uz Sajnu šetah,
Na Dunavu i na Temzi bijah —
Al mi vode svega nisu svijeta,
Što si ti mi, Krapinice tija.

Ti jedina poput Acherona
Sav elizij mladosti mi pašeš;
Za mnom kroz san vapiš glasom zvona
I vrbljem mi kao rukom mašeš.

Sada stojim i u zvonke vale
Začuđeno gledam kao dijete:
Vidim čamac... druga... slatke šale —
Prošli dani ispred mene lete.

Gdje je Charon? Ja bih htio preko
U djetinjstvo opet... Nada tašta!
Tvoji vali šapću sjetno, meko:
Tamo vodi pusta samo mašta!

DUGE DANE, NOĆI . . .

Duge dane, noći — dulje godinice
Med učene knjige skrivao sam lice.
I što više čitah i što ronjah dublje,
Po mom putu više trnule su zublje.
Danas, gdje me briga puna tišti čela —
Stupam kao slijepac preko svijeta bijela.

Samo kada misli od duboke sjete
U djetinjstvo rano na čas se zalete,
Pa se majke sjetim, gdje u času slatkom
Svu mi poda mudrost sa molitvom kratkom —
Budne izjedared sv'jetlo oko mene:
I odavna mutne progledaju zjene . . .

Blažen čase! kliknem ko od rajskog sluta,
Ti me dalje vodi sve do na kraj puta:
Gdje se zemskog umlja zatvaraju knjige,
Gdje iz srca ljudskog sve ispanu brige —
Tu će nakon duga tog života tmuše
Vječno sv'jetlo stalno sjati ispred duše!

KAD UVEČER POVJETARCE . . .

Kad uveče povjetarce
Moje brižno čelo hladi, —
Onda mi je, kao da me
Tvoja nježna ruka gladi.

Al mi pri tom suze teku
Kao onog dana kobnog:
Kada su te položili
U krioce hlada grobnog.

I ja stisnem obje ruke
Na grudima u tom vaju, —
Pak si mislim, da te jošte
Držim u svom naručaju!

NOTTURNO.

Ponoć bije . . .
S nesna opet moja gori glava,
Kao da se vrelog sunca tiče, —
Mrtvih pak se otpočinje slava:
S tiha svaki grobni hum se miče
Ko da žije . . .

I iz mraka
Vlažnih raka
Niču sjene,
Pak se nižu
I gamižu
Oko mene . . .
Samo naprijed! Strah me nije
Gledat vam u šuplje oči,
I moj vijek se kraja vije:
Srce treba da vas roči!
Naprijed samo!
Bliže amo!
Neke od vas rad bih poznô;
Mislim one,
S kojih rone
Često moje suze grozno . . .

Vi ste, je l' de? . . . Ti baš prva
Mog života vedra zraka, —
Strašno li te vajme shrva
Ta duboka hladna räka!
Oči crne više ti ne plamte,
S lica rumen cvijetak ti je spao;
Po prstenu zlatnom samo znam te,
Što sam ti ga nekoć sretan dao . . .
Dođi bliže, da te k srcu vinem,
Kô što može samo smrtan čovjek!
Prolaznim za čarima ne ginem,
Al za tvojom dobrom dušom dovijek! . . .

Tako! . . .
Baš kô onda, kad u tihom gaju
A za blage, vedre mjesečine
S lahora se treslo lišće lako,
Slavulj negdje u grmu je plakô
Od miline . . .
Ti mi pak u naručaju
S cjelova si žarka, strasna,
Gorila kô cvijet u maju
S prvih zraka sunca jasna, —
Znaš li jošte onu crkvu bijelu
Tamo dolje skromnom, gle, u selu? . . .
I 'nog popa, što nas jošte, gondže*,
Blagoslovi svetom vodom onđe? . . .
Ah, i toga blagoslova dare
Samo dotle kušah . . . srkah . . .
Dok ti se u rajske čare
Ne zagleda samrt mrka, —
Tad u plamu voštanijeh svijeća
Izgorje mi naglo tiha sreća:
Kao da je zloban demon odnije, —
Baš ne pojmim, kako sve to podnijeh!

Ali, de mi sada kaži:
Tko su ti mališi,
Što no grobnog cvijeća tiši,
Noćnog daška blaži
I dršćući poput pruta
Zračnog ti se drže skuta?

Znam već — prosti! Časka sreća velja
Izdala mi pamet drukče gipku, —
Uz njinu sam, je l' de, stajô zipku,
Srce vazda puno slatkih želja? . . .
Pjevao im uspavanku milu,
Gladio im zlatnog prama svilu,
Bio blažen! . . .

* U Srbiji i u Bosni po varošima ruža, koja se još nije rascvjetala, nego tek napupila.

Ali poslije, kad ih kob mi kleta
Kradom kao zmija
Trgnula iz topla naručaja,
Kao vjetar rosicu sa cvijeta
Punu sjaja . . .
Onda bolno plakah se i svijah
Kô crv zgažen, —
Al ni taj me udarac ne sori,
Ako räna još i danas gori!
Sve, što kob mi s njima ote zlobno —
Vratilo mi žića zvanje časno:
Ja u tuđoj djeci ljubljah strasno
Tih mališa svojih srce drobno . . .
Ajde, djeco, da vas pak zaninam
Kao lahor cvijeće,
Da zaplivam vedrim u visinam
Prve rajske sreće!

Ali što! Vi tresuć glavom
Uzmičete polagano?
I ti s njima, moja räno,
Iznenada kô pred stravom?
Ta još zora izmučenoj
Ne misli se zemlji javit, —
Pa se k nama, gle, kroz granje
Šulja kao od milošte:
Budeć slatko spominjanje, —
Ostanite časak jošte!

Al što zveknu
Nijemim, noćnim zrakom —
I odjeknu
Muklo svakom räkom? . . .
Težak, jao zvona bat
Odbi negdje prvi sat . . .
I sve sjene
Oko mene

Uskomeša;
Pa se žure
Poput bure —
Svim je preša!
I do groba
Kô seòba
Nuto plinu —
Te se ruše
Vlažne tmuše
U dubinu . . .

* * *

Opet sâm sam! Na snu il na javi?
Pitajući plaho se razgledam,
I po teškoj usijanoj glavi
Raštrkano stado misli redam.
Redajući u sliku ih zbijam —
Jasnu sliku tamne usred noći;
Pak se po njoj zbilji svoj dovijam
Kao vračar zlatu tajnom moći.

Ah, na zemlji dvaput ništ' ne žije,
Što ko cvijet ne mre — mre kao ruža . . .
Samo mašta — a za noći tije —
Mrtvo nam pod živo kadgod pruža . . .

Baš ti hvala na slikama bujnim!
Prošlosti mi ako i ne vratiš: —
Ti je ipak blagim sv'jetlom rujnim
Kao zora mruću noć pozlatiš!

KĆERCI VESNI.

Kad prvi negdje nikne cvijet u docu
I prva gorom napupi se hvoja:
Zar ne, da i ti dođeš, Vesno moja,
Rastuženomu na domjenak ocu?

Po mirisu te onog znadem cvijeća,
Što oko glatka savih ti ga čela —
Kad sudba mi te dala i otela
U osvitnome trenu pramaljeća.

U duši časkom dašto sumnja bljesne,
Da iz svog bi se itko praha dizo . . .
Al tko bi svijetom ovo cvijeće nizo
I stvaro proljet — ako nema Vesne?

I zato te u svakom gledam cv'jetu,
A topla sunca naslućujem traku —
A mjesto tebe u duboku raku
Polažem svoju izmučenu sjetu!

PRIVID.

U star i trošan buljim list papira,
Da odgonenem slova davno blijeda —
Na umorne mi zjene s čista mira
Kô veo kaki rosna magla sjeda.

U magli pust se eno kraj pomalja
Bez travke, drva, kolibe i cvijeta:
Tek silna po njem bujica se valja
Ko pô da misli poplaviti svijeta.
Al, ne vara li vid me, ja bih reko,
U čamcu netko da se tiska prijeko —
A kako sve se teže naprijed vije,
U krilu mora njih da više krije . . .

Sad vidim krepka muža, gdje se trudi,
Da veslom dugim mutne svlada vale;
A mlada žena, eno do nj na grudi
Dva stište lijera — dvoje djece male,

Na srijedi sad su! Čamac im se stao
Ko laka zipka ljuljat sve to jače —
Oh, nije l' sada netko s krme pao?
A netko poput očajnika plače?
I vali drski čamac gone brže,
Nadbijajuć se zalit baš ga prijete —
Gle, sad ga jedan u dubinu trže,
A drugi bijesno preko njega lete . . .

A ja u trosan list papira buljim,
Što udilj još mi tajnu prozret krati —
Za tobom, mrtva sele, ruke duljim:
Ma znao, da te vlažan grob ne vrati!

LJUDEVITI.

O, ja sam znao, da ćeš noćas doć,
Na godišnjicu — aoh, strah me reći —
Kad ono sudbe nedohitna moć
Razmrska krunu mojoj bračnoj sreći.

Ti gledala si tešku moju kob
S vedrina, što ih srce žudi vajno;
Al tvoju mi je tvrdi skrivo grob —
I ako suzom mekšo sam ga trajno.

Pa zato sada bliže k meni dođ'
I sjedni kao nekoć što si znala . . .
I slatkim zborom budi drag mi vođ'
U onostranih carstvo ideala.

Što krzmaš? Zašto tužan pogled tvoj
Po stijeni lijeće, gdje odbija ura?
Zar moraš otić? Samo čas još stoj,
Dok u mom srcu staloži se bura!

O, zalud vapaj! Plahi tvoj mi lik
Već zavi mrak, što izbom gust se mota —
Tek u daljini blijed ko zore cik
Drhturi tračak vječna ti života:

POD CRLJENIM KIŠOBRANOM.

Kasna jesen. Kiša pljušti,
Vjetar golom trese granom —
Mi stupamo uporedo
Pod crljenim kišobranom.

Ti se k meni tiskaš bliže
Kao da te zima bije;
Al' ja ćutim, gdje ti mlada
U žilama krvca vrije.

S blizine mi tvoje drage
Sve se jače lica žare —
Okolina opet svoje
Pramaljetne prima čare.

I meni je: ko da šećem
Nekud zemljom obećanom . . .
Oh, kako je divno, Bože,
Pod crljenim kišobranom.

PRIKAZA.

Za kitnjastu goru čarnu
Zamaklo je sunce zlato;
Sumrak se je blijedim rukam
Izbi mi za stijene hvato.

S briga tešku ja sam glavu
Spustio na vruće dlane;
Misli su se redom krale
U prošaste sretne dane . . .

Nuto mraku iz dubina
Izronilo lice blijedo . . .
Oči crne . . . crni prami —
Kô da sam ih nekoć gledo!

„Što ćeš?" lanuh. „Za te davno
Minuli su zemski čari . . .
Ja se svijetom dalje patim —
Ako srce i krvari.

Svoju djecu privikavam
Na života istu borbu —
Hoću l' zato možda steći
Tvoga blagog srca korbu?"

Ona bolno strese glavom,
U oku joj suza sine —
Pa se kao nesvjestice
Surva mraku u dubine . . .

Ja se trgoh . . . Bilo mi je,
Kao da sam na dnu lijesa,
Oko mene se talaso
Težak miris od cipresa.

JEDARED SAMO . . .

Jedared su zajedno samo
Godišnje dobi pale:
Vani je sjever lamo,
U izbi mi ruže cvale.

Od ruža sam vijenac pleo,
Srce mi pući htjelo —
Vijenac sam dršćuć djeo
Mrtvo na njeno čelo . . .

Odonda tog čuda nema,
Ljeto me trajno bježi —
Život moj pustoš je nijema,
Kojom tek sniježi i sniježi.

MRTVOJ DJECI.

I vas jošte imam, moja djeco draga,
Ako ni u grobu već vam nema traga.

Kada veče pane, a troje se živih
Oko mene sigra — osvanete i vi,
Pa mi se kô nekoć popnete na krilo:
Ne bih li vam kosu pogladio milo . . .

I u obje ruke zabušim si lice,
Da pred živim skrijem suze radosnice.
Oni onda misle, da se ja odmaram,
Dok u zbilji samo s vama razgovaram . . . .

O, ja još vas imam, moja djeco draga,
Ako ni u grobu već vam nema traga!

SAD SI I TI DOŠLA . . .

Sad si i ti došla, moja prva kćeri,
Proljetno kô sunce jesenske na dveri.

Sjedni . . . pa mi lijepo pričaj, kako ti je?
Što tvoj vojno radi? Je l' da sreća grije?

To Mignona tvoja, evo mala Dada,
Jurica je, je l' de, vršak trojna sklada?

Svi su dašto dobri, kad se krijepe sanjom;
A inače imaš s njima briga danjom.

Što ćeš? To je život. Barem sama nijesi —
Ruža vijek je ljepša, kad ju gondže resi?

Nek' ti samo budu: ljubav, nada, vjera,
Pa će muka biti lakša ti od pera . . .

Ajte, djeco zlatna, ajte žurno amo,
Da se neke igre skupa poigramo.

Koju ćemo, je l' de? Svaka srce sladi —
Kako li se s vama eto sav pomladih!

KADA MOJI ŽIVI LEGNU . . .

Kada moji živi legnu
I zaklope vjeđe snene —
Poustaju mrtvi moji
Pa se skupe oko mene.

Jedni mi na krilo sjednu,
Drugi tek se hvate skuta:
Svi o toploj sreći šapću
Onkraj groba, hladna, kruta.

Meni pri tom na čas budne,
Da sam zemsko ruho skino,
Pa se poput vječne čežnje
Nad zlaćene zvijezde vinô.

Ali kad na hladnoj stijeni
Muklo stara škrine ura,
Svi na lake noge skoče
I otpire kao bura . . .

Onda samo ovđe onđe
Izbom suhi pod pucketa,
Vazduh miri kao gondže,
Što na njinom grobu cvjeta.

NE ZNAM ZAŠTO — ALI ZIMI . . .

Ne znam zašto — ali zimi
Svoje mrtve bliže slutim;
U njoj mi je: kao da me
Na svim mojim prate putim.

I noću mi snom se viju
Razgovore vodeć slatke;
Pa mi tako prošlost nose
Ako i na čase kratke.

O, ta zima! Za nju mi je
Srce uv'jek puno hvalâ —
Ona bi me s mojim mrtvim
I sjedinit jošte znala!

SLJEMENU.

Za jutra sam se penjo na tvoj vrh
I nekud lako kô da imam krila;
Ni t'jela nisam ćutio ko trh —
A duša mi je slasti puna bila.

Sad silazim... A s drvlja list po list
Ko žuto zlato pod noge mi pada,
I sjeća me na sunčan nekoć blist
Života moga propalijeh nada . . .

I što se dublje spuštam u tu dol,
Sve jače ćutim ovo spomen-breme —
I vidim: kako sva je moja bol
Baš na te nalik, moje teško Sljeme.

U MAGLI.

S magle guste danas krajem
Nesigurno nekud basam —
Živa stvora ne susretam
Kao sâm na sv'jetu da sam.

Al' ne štapa l' netko za mnom
Ko da teško breme nosi?
Ne bljesnu li sada nešto
Slično vitoj, oštroj kosi?

A kaki mi nüto lica
Dah podrago poput leda?
Nije l' možda pokraj mene
Proujala samrt bl'jeda?

Ja te tlapnje obuzdavam
I mirno se dalje vijem —
I već mi je duši voljko
Kô na suncu da se grijem.

NOTTURNO.

Kroz sumračje zimsko sn'ježi,
Svak' mi korak biva teži,
  Srećom što sam domu blizu —
Gradske eno svjetiljke se
Diljem cesta tiho kr'jese
  Nalik bl'jedom biser-nizu.

Sad ću proć' i pokraj kuće,
Gdje sred zime ponajljuće
  Grijalo me sunce milo . . .
Ne maše l' mi s okna neko,
Ko me ondje nekoć čeko
  Po ponoći makar bilo?

Nekoć! Aoh, r'ječi kobna,
Za kojom se jama grobna
  Kao bezdan crni skriva —
Meti jače, krupni sn'ježe,
Zavij rane jošte svježe
  Al' i mene s njima živa!

ZADNJA PJESMA.

Ah, što mi, srce, lupaš danas burno?
Ja znam, da žića već se kida nit . . .
Da zadnju pjesmu spjevam? Amo gusle žurno —
Kad jedna veće zadnja mora bit!

Al gdje da počnem? Je l' da svejedno je?
Za rastanak i cigla r'ječ je dost —
A strmogled već spušta grane svoje,
Da preko Stiksa pokaže mi most.

Za slotom bura, a za burom slota
I među njima koji vedar dan . . .
Gle, to je kratka povjest mi života,
Sa koje često još me b'jega san.

Da nisam pjesme imo — pod ledinu
Već davno moj bi skreno bio put;
Al' njom se i nad skrajnje zv'jezde vinuh
I zaronih u bezdan mora skut.

I sve, što divno nađoh tuda, spletoh
U v'jenac trajno srcu drag i čvrst
I njim vjenčah doma čelo sveto —
A sâm sam pri tom ostô gol kô prst.

Sad svršeno je . . . Žića sahne česma . . .
Gusala starih bolan tihne cv'jel . . .
Za poklon samo ova još je pjesma
Ah, kom da bude — pitate me je l'?

Nek bude domu, od kog prvu primih
Za mladih dana kadno htjede kob —
Pristupi, smrti, pa mi ruho snimi,
I položi ga s tija u moj grob!

ČETVRTI DIO

BALADE I ROMANCE

JUDA.

Izletio je eno blijed kô strava —
Na gradska vrata izdajnički Juda;
Od crnih misli sva mu gori glava,
A kô od zime suha ršću uda.

„Oh, zraka trebam", vapi „zraka, zraka!
Udušiti bi rad me cjelov klet,
Za ciglih što ga trijest srebrnjaka —
Na božanski mu tisnuh obraz svet.
U srcu otad ćutim leglo guja,
Gdje požudno mi srču život vruć;
Od strašne vatre ono udilj buja, —
Oh, da bar hoće već jedared puć'!
Al' ne, ne! Ja bar dotle živjet moram,
Dok vir ne zaspem vatre kletom plamu, —
Ta novac već sam poklonio hramu,
A sad ću da se okajem u goram" . . .

I srne dalje . . . Žmirkajući krugom
Kô plaho zvijere, kad hajkače sluti;
Pod golom stopom svi mu gore puti,
A svaki šušanj čini mu se rugom.

Gle, sad je sustô — sustô baš na mostu,
Pod kojim Kidron šumeć stijene liže
I griješnom kano da se grozi gostu,
Sve više gore val za valom diže.
A Juda nijemo vala motri igru,
Što dižu se i klonu kano snoplje;
Tek časkom oči bljesnu mu kô tigru,
Kad smrtno za sna pogodi ga koplje.

I zadršće ... kô suhi list u gori
Uznjihan vjetrom ... pa kroz šapat zbori:
„Da ovdje sada zaronim kô kamen,
Ugasnuo bi stalno strašan plamen:
U griješnim što mi bijesno hara grudim;
Al' hladna bi mi bila ova raka,
A vali zvoneć poput srebrnjaka
Razagnali bi pokoj, što ga žudim.
Pa kad bi bar ti Kidronovi vali
Iz duše grijeha ljagu otrt znali, —
U naručaj bi srnuo im čovjek;
Al' znam, da svratim kao jednu rijeku
Sveg' svijeta rijeke, da kroz dušu teku, —
Sve šumile bi: Ti si proklet dov'jek!"

I zgrozi se ... i žurno dalje hita
Kô Kidron da se za njim kunuć lije;
Na licu mu se crni pakô čita,
Što očajna ga njeg'va duša krije.

I uspeo se eno ... već bez daha ...
Gdje kitnjasti se Getsemani stere ...
I k zemlji rad bi klonô — al' od straha
Sjenovit ište kraj, kô plaho zvijere.
„Samoćo gorska", tepa, „zdravo da si
Sa svojim gustim, lisnatim drvećem,
I s ovim bajnim mirisavim cvijećem,
Što mekano ti krilo diljem krasi!
Tišina tvoja, majčice, me sjeća,
Pod crnom zemljom što već davno trune;
Jedina žiću bila mi je sreća, —
Dok sve me drugo na tom svijetu kune.
Oh, zato dođoh, u tvom naručaju
Da jošte jednom usnem kano dijete;
No nedaj, da mi lišće u tvom gaju
Sa šušnjem svojim možda sanak smete.
Al' što to čujem? ... Nešto sitno zvoni:
Kô trijest da se broji srebrnjaka ...
I otud, jao! već me dalje goni —
Prokletstva teška, nemilosna šaka!"

I Juda s groze eno drhtat stade ...
Iz očiju mu samrt blijeda viri ...
Za masline se tamne nekud krade, —
Oh, ne idi, pjesmo, za njim! Nek' se smiri!

* * *

Po Getsemani noć je pala tija,
Ni list, ni cvijetak ne miču se više:
Tek jedna čudno maslina se svija —
Kô da se o njoj ljudsko truplo njiše.
Oko njeg sove prše amo ... tamo ...
I sigraju se kano djeca luda. —
A kadgod hukne koja na pô samo:
„To Sina Božjeg izdajnik je Juda!"

* * *

Al' ne vjerujte! Juda umro nije,
Po svijetu još se kano zloduh vije;
Međ' ljudima se ponajrađe ganja,
Slabiše svuda na izdajstvo sklanja.
Gdje goder narod tuđe nosi igo;
Krivinom djece, željne blaga, časti ...
Gdje gost se proti svom gosparu digô,
Da istrgne mu Bogom dane vlasti ...
Tu stalno Judin duh se negdje krije,
Da stvara bijedu, bol i jada dosta;
Al' tu i dobri genij moleć bdije:
„Očuvaj, Bože, dom od strašna gosta".

IRUD.

Gusti mrak je davno pao
I po goram i po dolim,
U san već je tonut stao
I sam bučni Jerusolim ...

Irudovi samo dvori
Mrakom siplju sijevak škuri,
Al' taj dršće — kô da zbori
O nečijoj skrajnoj uri.

Irud se na svilnom logu
Zgurio od bola strašna . . .
Vjeran rob ga pak do nogu
Čuva . . . gleda oka plašna.

Sad je sijedu digô glavu
Kao talas more burno,
Pak je u tle kô u strahu
Uprô šapćuć oko tmurno:
„Gledaj glave
Sve krvave,
Kako niču . . .
Pa kô žive
Usta krive,
Oči miču“ . . .

„„Tlima šaren sag se pruža““, —
Rob će tješit gospodara, —
„„Pa te mnoštvo njeg'vih ruža
U tom kasnom času vara““.

„Ne vidiš li, aoh, robe,
Gdje se kô od klete zlobe
Sve to više kupe . . . nižu . . .
Pa se s ovih tvrdih tala
Krvavijeh poput vala —
K meni već do loga dižu?“

Rob se vjeran maši s mirom
Zlaćenijem za kondirom,
Pa ga bolnom gospodaru
U sućutnom pruži žaru:

„„Dvije, tri kapi lijeka gutni
Za okrepu krhka tijela,
Pa će nestat slika mutnih,
Mašta će se smirit vrela!““

I posluša Irud roba
Kao skrajnom nuždom prijekom,
Pa se smiri poput groba
Na uzglavlju svilnom, mekom.

Al' za časak tili opet
Dršćuć s groze se probudi:
„Vidiš, kako bi se popet
Rada pak do mojih grudi?
Natrag! Ja sam jošte orô,
A vi pilad — drska često, —
Onda sam vas srubit morô,
Da mi On ne otme prijestô!
Al' ni sad ga nikom ne dam,
Ma da pakô sav se sroti!
Ja vam strogo zapovijedam:
Natrag! Natrag! gnjusni skoti!“

I sa loga Irud skoči,
Pa se roba hvata nijema,
Čudno mu se vrte oči,
Kô nasrnut da se sprema . . .
Ali netom gnjev ga minu,
Koljeno mu staro kleca —
Čini mu se: kô da plinu
Oko njega sitna djeca . . .
„Ne vidiš li“, — robu šane, —
„Kako sad mi izlaz brane?
Pa otrovnim dišu dahom,
Da me prije stvore prahom? . . .
Ne čuješ li, kako zbore,
Da ih šalje Bog i čovjek:
Neka na me sruše dvore, —
Proklet dovijek! Proklet dovijek!

Skupi snagu i popleši
Ove lude dječje glave;
Njihova me bijesa riješi, —
Sad me hoće da udave . . .
Zraka! Zraka!" . . . I bez daha
Irud robu na grud klonô
Kô da mu je s groze, straha,
Uprav puklo srce bonô.

Ali kad je s ljudskih ćuti,
Reci, pukô kamen kruti?!
Irud, gle, već ruke širi
I dvoranom pustom gviri . . .
„Nigdje nikog!" — smješke zbori, —
„Sve je pogled bio krivi . . .
Samo glava još mi gori
Kao da je vulkan živi!
S nje i dječju slušam buku,
I u krvi svak' čas greznem;
Ded mi, robe, podaj ruku, —
Ja za noćnim zrakom čeznem!"

I na visok trijem izađe,
Lik aveti blijede, tije,
Duši mu je bilo slađe, —
No u vijeku ikad prije!
Do naslona tvrda stane
I u mrak zaviri gusti;
Robu nijemo rukom mahne,
Da ga na čas sama pusti . . .
„Mrka noći" — šapće s tija, —
„Ja u tebe tražim lijeka:
Pogažena kao zmija
U zatišju bilja meka!
Zašto usnut zaman kušam
S prolivene dječje krvi?
Svuda samo prikor slušam:
Krista da sam krvnik prvi?

Gdje su znaci, da se rodi
Čovječjoj u krhkoj pùti?
Vječnom nebu da ugodi
Svoga bića svetom ćuti?
Gdje je, reci, zvijezda jarka,
Što nad njeg'vom zipkom trepti?
Ah, ti šutiš?... Sve je varka,
Za kojom tek ludost hlepti!"

I umuknu Irud mukom,
Sagne glavu punu žara;
Bilo mu je — s vjetra hukom
Kô da netko progovara:
„„Zvijezda Spasa se ne taji
Navrh neba visokoga;
Ali samo onom sjaji,
Koj' u Kristu vidi Boga!""

„Zvijezda Spasa!" Irud šane,
I mrazni ga srsi prođu;
Na života grozne dane
Zlokobne mu misli dođu . . .
I poniče bolan nikom
U kajanju gorkom, zornom,
I trgne se — kô pred slikom
Neviđenom, čudotvornom:
„Gledaj" — vapi — „sv'jetlo bajno,
Kako sja se i talasa,
Kao u tle da se tajno
Zaklonila zvijezda Spasa!
Niže dolje zipka stoji
Sa čedancem divna lika,
Oko njega ljudi moji
Sa držanjem poklonika!
A iz tamne eno dalji —
Ne vara li vid me jošte —
Već se moćni viju kralji
S darovima od milošte!

Samo ja se branim! . . . Ne! ne!
Sv'jetlo mami, gle, i mene
U taj ljudstva vrtlog blažen, —
Sad ću čedu past do nogu,
Poklonit se kao Bogu,
Pobjedniku — kralj poražen!"

I nad trijema naslon kamni
Irud se je mukom vinô, —
Pa je noći u skut tamni
Kao kajna suza minô . . .

* * *

Davno bilo! . . . Iruda već nije,
Da nam srca porod zvjerski smiče;
Na djecu nam poput trovne zmije
Samo doma stari dušman siče; —
Siče trajno zmijskome u jedu,
Što djedova slavnom stazom gredu!

On bi dašto htio, da nam djeca
Za slobode uzor túpê s mirom,
I da ropski koljeno im kleca
Njegovim pred lakomim kumirom; —
Ali mi ih rađe smrti damo,
Pa i to: sa strašnom kletvom samo!

Rastite nam bujno, djeco drobna,
I do konja i do koplja bojna —
Ne bil' bar nam ponad humka grobna
Zamnjela vam pjesma bespokojna:
„Čujte, oci! . . . Sreća nam se roji,
Mi smo opet u svom domu svoji!"

U TVORNICI.

Stroj do stroja eno
Reže, drobi, tuče . . .
A svi skupa bukom
Crna pakla buče.

Svakom stroju dašto
Drugi ljudi služe;
Ali nikom od njih
Baš ne cvatu ruže.

Čela su im znojna,
Lica suha, škura;
Nekom može svakčas
Kucnut zadnja ura.

Onaj tamo ima
Ženu, djece dvoje —
A dosp'jeva mislit
Tek na gladne stroje.

Nije li se nuto
Jednom nagno sl'jepo?
Nije li ga, aoh,
Kotač velik ščepo?

Krik . . . i strka ljudi . . .
Sve se s groze stresa — —
A do stroja leži
Rpa kosti, mesa.

Krv se topla puši,
Svak je otrt hita —
A za ženu, djecu,
Nitko ni ne pita.

Stroj do stroja dalje
Kreće se uz buku,
Svi opijela mješte
Drndaju kroz bruku:

Mi kopamo pako
Ovom roblju golom,
I gradimo nebo
Gospodaru holom!

ZATEKO SAM LJUBU . . .

Zateko sam ljubu
Na stazama krivim . . .
Ljut sam u lov kreno
Sa sokolom sivim.

Ali me na lovu
Bijesna stigla bura —
Moj je soko sivi
Strado s orla sura.

Oro mi ga ščepo
Tople krvi žedan,
Odnio ga mladim
Pod zalogaj medan.

Ja se tužan svojim
Dvorovima vratih,
Na pragu me stara
Dočekala mati.

I lamajuć ruke
Kroz suze mi oda —
Da mi se je ljuba
Survala sa shoda.

Ja je nisam pito:
Je li još mi živa —
Već sam samo plako
Rad sokola siva.

U BRZOM VLAKU.

Noć bi i zima. Životu ni znaka:
Poljem sve mrtvo i gajem;
Trupina samo je brzoga vlaka
Dosadno roptala krajem.

Ja sam u prostoru sjedio tmurnom
Stisnut med ljudima stranim;
Misli u letu mi vile se žurnom
Tužnim o prošlosti danim . . .

S umora glava mi glonula vrela
Časkom na zaleđe meko —
Ali sa snijega sam vidio bijela
Nekud daleko — daleko.

Tvrdi sam vidio gradić u ravni,
Do njega vojnički tabor;
Gradskim za zidem su velmože slavni
Narodni držali sabor.

Mislim, da sasvim sam razbiro jasno
Ljude i protivne stranke;
Mogo sam pratit i vijećanje glasno,
Kako je teklo bez stanke.

Dvojica velmoža zborila burno
Samoga protivu kralja . . .
Plamen im govor prometno se žurno
Čudan u zveket sabalja.

U čas je tili svud stajala lupa,
Gužva i vapaj pun jada —
Netko je teška dva krvava trupa
Survo niz utvrde grada . . .

S groze se trgoh. Na vrata je gledno
Vlaka vođ' obraza kruta,
Sparno u prostorje viknuo ledno:
„Križevci! . . . Deset minuta!"

ODBIJA PONOĆ . . .

Odbija ponoć . . . Zvuci mukli, tromi,
Nad starim trgom prše poput sova;
Dubinom crkve nešt' se praskom lomi
Ko mrtvi da se dižu iz grobova.
I niču sjene čudne tajno . . . tio . . .
Ne pojmim, otkud tolike se smažu —
Al čini mi se, da sam negdje zrio
Tu sliku, što je ispred mene slažu.

Sred trga trun . . . a na njem sjena jedna
Dršćući stenje, teškim negvam speta;
Do truna druga nekud krvi žedna
Ražarenom je krunom vjenča kleta.

Sve sjene krugom oči kriju svoje
I s prizora se grozna stištu, tresu —
Tek one, gle, što povisoko stoje,
U jačem jošte ko da gore bijesu!

Sad vapaj s truna jeknu smrtni, mukli,
Da bližnje su se gore stresle u dnu —
A onkraj stari grobovi su pukli
I rodili su sjenâ vojsku čudnu . . .

Nad svakom sjenom nešto blijedo svijeti
Ko diljci nalik . . . sjekiri il kosi . . .
I cijela vojska preko gore leti
Ko da ju neka tajna bura nosi.
I pada na trg . . . pa se tiska trunu
Ko vapaj da je srodne zove krvi —
Oh, sad će, gledaj, podić strašnu bunu,
Da tlačitelje svoga roda smrvi.

Al izjedared nešto trgom blisnu,
A s visa sjena spustila se blijeda —
Na okrunjenu glavu cjelov tisnu
Ko majka, kad se od svog prašta čeda.
I zbor se sjenâ sav razdragan stišo,
Ko da je onaj sa Golgote sišo —
I sve se redom između sebe ljube
I u mrak eto poput magle gube . . .

Tek ja med četir kobna stojim kama,
Što nosila su trun . . . i pučkog kralja . . .
A žile sve mi s čudna breknu plama
Ko pod njim da mi njegva krv se valja.

KOSCI OD SENTOMAŠA*.

Na sunce se stalo žalit
Ljudstvo tihog Sentomaša,
Što mu žegom misli spalit
Strn visoku poput šaša.
Al i klasje jadno šušti:
Gdje si veće britka koso?
Ako mi se plod izljušti,
Svaki će se ljutit goso . . .

* Bitka kod Sentomaša bijaše 18. lipnja 1849. U njoj pade četiri hiljade Mađara.

Gorka mora da se tužba
Na daleko negdje čula —
Kad se čak i kosca družba
S preko Drave podignula.

I družba se mota, vije
Sve to brže, sve to bliže —
Al je samo vidjet nije
Od prašine, što ju diže.
Časkom teke nešto sine
Kroz prašinu nalik kosi . . .
A onda ko munja mine,
Što ju crni oblak nosi.

Ali gle i s onu stranu —
Zbore ljudi — nešt' se praši . . .
Ako svi ti kosci panu
Na pučinu polja naših —
Svatko nek' straha se mani
Da strnine ne pohrani!

Ne ludujte Bogom ljudi! —
Sijed se goso selom žesti —
Ne putuju kosci svudi,
Kud se diže prah na cesti.
S onu stranu ko u buri
Jelačić se vije smjeli . . .
S ovu opet Percel juri,
Megdan s njime da podijeli . . .

Još u riječi jeku punu
Sela glava ponajbolja —
S dva kad kraja vojska munu
Sentomaška sva u polja . . .

I topova riknu gromi,
Na hiljade diljki treska,
Pa — ko nebo da se slomi —
Na sve strane, gruha, bljeska . . .

Od lomljave, krika živa,
Sentomaš se čitav ljulja,
Paklen užas dim sakriva,
Što se trajno u vis kulja.

Usred gužve, dima tamo,
Ne vidiš: tko koga kvači;
Sad prètežu oni samo . . .
Sad se ovi čine jači . . .
Sad na sjever gužva teži,
Na sjever se buka giba —
S vojskom stalno Percel bježi,
A Jelačić za njim šiba . . .
Sad još samo iz daleka
Mukli šum se zrakom toči —
Na razboju samrt čeka,
Da još zadnjim sklopi oči . . .

A iz sela ljudi grnu
U široka polja svoja —
I kroz groze kopren crnu
Plaču sudbu svoga znoja.
Strn je strta . . . Niti jedan
Da bi cio vlat se njiho —
Vjetrić samo hlada žedan
Nad lješinam šapće tiho
Dä, ja volim strn od šaša,
Kiše kap od krvne rose . . .
Ali tako, jaoh, kose —
Kosci vijek od Sentomaša!

KRAJIŠKINJA.

U kolibi, na kraj sela,
Krajiškinja sjedi stara;
Na ognjište baš je djela
Malo granja, malo žara —
Pa sad čeka dok to plane
I samoću gonit stane . . .

Vani noć je. S brda strma
Snježan vihor selom hrupi;
Okancima ovdje drma,
Ondje samo jače lupi —
Da se slaba prima sluha:
Ko s daleka top da gruha . . .

Starica se trgla eto,
Prošla rukom preko čela —
Spominjanje ko da kleto
Otrti je s njega htjela.

Da, da! — šapće — on je prvi —
Stajao u bojnom redu;
Oko njega svi u krvi
Grlili su smrt već blijedu.
Izjedared topno zrno
Ko iz pakla preda nj pade —
Ah, i prije no protrn'o,
Raznijelo ga na komade . . .
A kad strašna vijest mi dođe,
Ko bodež mi srcem prođe,
Pred očima mrak se stvori
I n'jemo se na tle sorih . . .
Al je tješih sa dva sina,
Dva blizanca . . . Bože sveti!
Kako žurno vrijeme leti — —
Bilo to kod Solferina.

I starica brišuć suze
Jednu suhu granu uze
I na slabi metne plamen —
Vani vjetar jače vije
I o tanka stakla bije:
Kao da je lud il' mamen.

Što? Zar opet negdje gruha? —
Krajiškinja pita stara —
Il' me ženu, slaba sluha,
Samo vjetar noćni vara?

Kamo sreće! Al i Pero
Morô poć' je na Tal'janca;
Kô predstraža vijek se vero
Preko gora, šuma, klanca —
Jednog dana . . . već o zori
Iz daljine šum ga trže
I on naprijed jurne brže —
Kô da s bojne slave gori.
Ali u to negdje plane
Prva diljka . . . Sin moj zlati
Za srce se samo shvati —
I na zemlju mrtav pane . . .
Glas o njeg'voj smrti dašto
Nije mogô da me smrvi —
Ne znam bome niti zašto,
Kad me kamom stvori prvi.
Al kako me sjeti oca,
Prokleh mjesto kobi nove . . .
Ah, kako se ono zove? — —
Da Kustoca! Da Kustoca!

I starica opet grabi.
Na plamečak eno slabi
Zadnju — mislim — granu hita . . .
Vani vjetar dalje vije,
Na okanca lupa, bije —
Za staricu i ne pita.

Sveti Bože! jošte gruha —
Krajiškinja sjeda zbori —
Ona žena bijela ruha
Nema mira . . . Vijekom mori . . .
Cara nam je — svim na stravu —
Dušman sa dvije strane stisn'o
Pa je pozvô i mog Pavu —
A on niti da bi pisn'o!
Mirno spremi svoga vranca
Kao da će na Tal'janca —

Al kad tamo: on u Češku
Morao na vojnu tešku . . .
I za malo dana, jao,
U strašnu je gužvu pao . . .
Sjeko, puco — puco, sjeko —
Previše za srce meko!
Al u času, gdje mu desna
Drijemnu ruka — mrk se stvori
Pred njim konjik, lica bijesna,
I s vranca ga sabljom sori —
Ah, da niti ne zajeca! — —
Bilo to kod Kenigreca! . . .

I starici suze krupne
Niz lica se kližu suha . . .
Vani vjetar svak čas lupne —
Al ko za nju da ne gruha?
Ona sjedi eno muče
Kao da joj srce puče . . .
U ostatak žere gleda —
Ako nije vječnost blijeda!

STARI UČO.

Silna žega. Stvora nema
Ni u polju ni u selu;
Sve se ugnu suncu vrelu,
Da u sjeni negdje dr'jema . . .
Samo ondje, gle, u školi
Star se učo nešto ljuti:
Bit će, da ga duša boli,
Što mu žega djecu smuti,
I on viče . . . i on lupa
Štapićem po svome stolu . . .
Neki skaču preko klupa —
Sad će da prevrnu školu.

Ali ne će. Djeca vole
Kadgod šum od mira tija —
Danas zadnji dan je škole,
Tek što zvono ne odbija!
A učo se k tomu sjeti:
Kako žurno vr'jeme leti . . .
Danas da i sam dosluži —
Čemu da se ljuti, tuži!
I ko sunce kada pline
Po dubokih preko brazda,
Misô mu na licu sine:
Od sutra sam tek svoj gazda! . . .
I koštanim pljesne dlanim,
Da je drven strop zajeco —
Ajte — reče — da vam, djeco,
O prošastim pričam danim!

I presta se rogoborit,
Djeca sjede kao kipi;
A učo je stao zborit,
Kô da blaga kiša sipi:

Četrdeset dugih ljeta
Danas, djeco, baš doslužih —
Na života mog' će ruži
Prvo gondže sad da cvjeta . . .
Tim ne kanim dašto r'jeti,
Da su đaci trh mi bili;
Od mnogih su pače milih
Tri mi uv'jek na pameti.

Prvi svome tih na mjestu
V'jek je nešto smišljo, crto;
U drugova igru često
Nije uprav nikad srto.
Iškolan se posl'je dao
Na pothvate svake ruke . . .
Imo borbe, truda, muke —
Al mu posô divno cvao.

I gavanom on je posto
Bogatijem među ljudim —
Ja sam ubog učo osto,
Da se njeg'vom blagu čudim . . .
Drugi bio srebro živo,
Bez tučnje mu dan ne prođe;
O bitkam je traino snivo
Poput kakvog vojskovođe.
I o'šo je u vojnike,
Po ratištim svim se bio:
Sred topova strašne rike
Lovor mu se v'jenac vio.
Đeneralom on je posto,
Ponajvećim medju živim —
Ja sam priprost učo osto,
Da sè njeg'voj slavi divim . . .

Treći bio sela dika
I po srcu i po duhu,
Igro tek se svećenika
I o misnom snivo ruhu.
Posl'je se je marno spremo,
Svetoj tek da služi vjeri;
Dani su mu tekli n'jemo,
Ali čisti kao l'jeri.
I biskupom on je posto
Djetinskijem prema sanjam —
Ja sam skroman učo osto,
Da se njeg'voj časti klanjam . . .

Tako ću se, djeco draga,
Sve bez časti, slave, blaga,
Sada zav'jek rastat s vami . . .
Bog zna, hoće l' tko i znati:
Kada ću se spuštat stati
U dubine grobnoj jami?! . . .

Ali što je iznenada
Učo susto . . . i probljedn'o? . . .
Zar što jeknu zvono sada?
Il ga spomen dirnu ledno?
Sad se, gledaj, diže . . . sjeda . . .
Sada na stol glavu spušta —
Kô da mu se otić' ne da.
Bez priznanja barem sušta!
Djeca suzna oka šute,
Ko da nešto zloga slute;
A na vrata zirne sluga
Iznenađen s mira duga.
I pristupi k uči n'jemo —
Nije l' s žege star zadr'jemo . . .
Za grudma mu plaho segne . . .
U njegvim ga nešto stegne . . .
Ajte samo mirno kući —
Reče dršćuć djeci muklo —
I kažite, da je uči
Dobro srce za vas puklo!

NA DUBOKOJ VODI . . .

Na dubokoj vodi, kroza vrbik bujan,
Tih se mlin bjelasa bolno pust i nujan;
Oko mlina čudom svak se čudi cv'jetak:
Zašto vitli strše — kao da je svetak?

Vali sigrajuć se jure kao djeca,
Samo jedan svak čas staje i zajeca —
Staje . . . jeca zato, što od prošle noći
Mora preko momka na dnu vode proći.

Al kad već jedared mine preko njega,
Onda mrk, mučaljiv, žurno dalje bjega —
Tek kod mlina drugog čudno zašumori,
Ko da nekog ondje na okancu kori.

Uz okance eno djeva stoji bl'jeda,
U duboku vodu zaplakana gleda...
Sada rukam lama, čupa kose crne,
S momka na dnu vode ko da smrtno trne.

PISMO S BOJIŠTA.

Noć je škura. Eto sn'ježak
S tiha se nanuđa —
O, zašto je, majko, uv'jek
Hladna zemlja tuđa?

Oko mene sa oružjem
Sve do straža spava;
Moja samo meni noćas
Čudno šumi glava.

Tu na panju ukraj vatre
Pišem tebi pismo —
Kako dugo, aoh, skupa
Govorili nismo!

Jutros sam ti prvi puta
Stajao u sječi;
Ali za tu grozu nemam
Dosta toplih r'ječi.

Drug mi desni pade mrtav,
Da nije ni pisno;
L'jevome sam na umoru
Suzne oči stisno.

U to jedno tane tresnu
I meni o grudi;
Al se kao grašak odbi —
Slušaj... pa se čudi!

Odbilo se od medalje
Majke našeg Spasa —
Što si mi je na polasku
Zadnjeg dala časa.

Sada nemam više straha
Ni od kakva boja;
Mene Božja majka čuva
I ti, majko moja.

Ako ti se uza sve to
Ne bih više vrno —
Nemoj mi se, majko slatka,
Odjenut u crno.

Ti mi reče: tko za dragu
Pogine domaju,
Stalno časno mjesto steče
Gore, ah, u raju.

Tu ću služit majci Božjoj,
Gledat njene krase —
I bit će mi: ko da imam
Tebe v'jek uza se!

DAMJAN JUDA, KNEZ DUBROVAČKI. 1.205.

I.

Na oblacima mjesec pun se šulja
I svijetu katkad lice kaže blijedo;
Dubrovnik bijel u tvrdom snu se ljulja
Kô majčinom na krilu čisto čedo.
Uzalud tražiš ulicama stvora, —
Svud pusto, sjetno kano posred mora.

Al zašto knežev sjaje kamen-dvor
Kô tisuć da se u njem pali svijeća?
Prvaci grada došli su na zbor:
O važnoj zgodi valja da se vijeća . . .
U dvoranu se zlatnu, velju tuj
Kô brižne pčele brojni jedva stisli,
Na licu možeš čitati im misli, —
Al ne, ne! Rađe besjedu im čuj!

Svećenik eno gojan uprav zbori,
Sve vijeće živ mu prati kret i mig;
S debljine sav se lašti . . . čelo gori, —
Prokletstva na njem kano da je žig.
„Patuljci jadni, Dubrovčani, mi smo,
A svak nas mnije, da je orijaš;
O muci svojoj živjet kadri nismo,
Nit šakom branit dom: taj gradić naš.
Okrilje zato ne bi bilo lošo,
A navlaš kad ga slavni nude Mleci;
Poslanik njihov jur je k nama došô
I zborio nam kano otac djeci:
„„Pridružite se mletačkomu lavu,
On štitit će vam dom i većat slavu!""
A punije će, znajte; bit nam kese,
Obilat više svakom od nas stol; —
Ja vidim, gdje se vaše oči krijese
I s lica gine tajna srca bol . . .
Ni prosti puk nam ne će morit nužda,
Ja poznam srce mletačkoga dužda.
Odlučite se zato. — dok je hora, —
Ja velim vam: Periculum in mora!"

„Ne, nije tako! Nit će bit do vijeka!"
Zagrmi krepak glas kô groma jeka,
I starac usta kršan, ali, sijed,
U svećenika upro strašan gled.

„Ne, nije tako! Makar grla množ
Povladila ti stoput vješto slovo,
U gr'ješne grudi rinut ću ti nož
Još prije no si rodu lance skovô.
A da ih podlo rodu svome kuješ,
Tko dvoji, kad o takvoj svezi snuješ?
Il ne znaš možda, nesretniče, reci,
Na kruglji svijeta tko su mali Mleci?
Vijek žedna su ti pijavica mora,
Vijek gladna britva naših krasnih gora,
Otimač naših grada, sela, dvora,
Zatirač našeg pijeva, našeg zbora,
Imetku svačeg živa su ti raka. —
Je l' poznaš sada neman od Mletaka?
I toj nemani bacaš sad u ždrijelo
Dubrovnik naš: Hrvata glavno sijelo.
A zašto? Da ti puna bude kesa?
Na stolu pitka vina, tečna mesa?
O punoj kesi tko tu zborit smije,
U grudih stalno prazno srce krije;
A je l' svećenik — sveto zvanje ruži,
U mjesto neba — crnu paklu služi!
Al hvala ipak ti na zboru tvom,
Goruća zublja on je starcu meni;
Sad vidim bolje: kakav mi je dom,
Svećenik kad mu nalik je hijeni.

A tko je kriv: no slaba vlada naša,
Kad izdajice u svom krilu snaša
I njeguje ih kano cijeno bilje?
Podrežite joj zato bujno žilje,
Nek sahne, padne trula poput hrasta,
Sa dva tri lista što se mladim hvasta!
I onda treba rušit, palit, sjeći
Sve, — sve što vlada stvorila je ova;
Na razvalinah gradit valja s nova,
Sa novim silam dom si vodit sreći . . .

Okrilja k svemu tomu ne treba nam
Nit onih, koji kano rod nas ljube;
Mi bud'mo sami zator teškim ranam, —
A onda zdrave nek nas drugi snube!"
U sjedalo je starac mirno pao,
Sa mrka čela znoj si otirao.
Uzbibalo se cijelo vijeće nut
Kô more, kad ga vihor bije ljut.
Veliki dio starcu povlađiva
I viče krepko: „Istina je živa!"
Još veći urla — kano da se opi:
„Sa Mleci nek' se žuđen savez sklopi!"
Tek onaj, koj ga vijeću preporuči
Božanski kao nektar, rajski med,
U stolcu svome koči se i muči
Kô da ga stao biti mraz i led.
Tišina netom nastala u vijeću
Kô smrtnu da si užegô mu svijeću.
U zlatni stolac svatko upr'o gled,
Gdje Damjan Juda, knez se eno diže,
Na starčev govor svoj da sad naniže, —
Ublaži gorak proti vladi jed.

Milota ga je vidjet! Mermer-čelo
Dubokih misli visoki su dvori,
Pod čelom očij' sunčan plamen gori,
I usta rujna — smjelih riječi vrelo.
Na junačka mu prsa, jošte mlada,
Kô gvozden štit, gle, bujna pala brada,
A kršno tijelo grimiz-halja krije
Kô magla kad se oko gore vije.

„Svoj vijek si vio, starče, u samoći" —
Dubokim glasom poče kneže mirno:
„Prolazili ti dani kao noći,
Med ljude žive da i nisi zirnô.

Do duše nij ti sezô svijeta šum,
Ni ljudskih patnja mutni, burni val;
Plemenio si u samoći um —
I zaboravljô, što je zlobe kal . . .
A sad te evo među nama netom
U slici starca: čeda nježna duša,
Rasplamtio se griješnim nada svijetom
Sa drskih riječi, što ih uho sluša.
A svećenika loše crne mane
Za nožem tebe sile grčit pest, —
Utišaj miš'ce, strasno razigrane,
Ta svijet je vazda bio kakav jest.
Ne grmi zato: ruši, pali, sijeci,
Kô nalik da si krvi žednom tigru!
Ta zar ćeš vladu ostaviti djeci:
Od razvalina da si grade igru?
Ded sa mnom radi, kini se i trpi,
U radu niče puni sreće klas;
Iz pusta zbora otrov tek se crpi,
A nikad zlatni puku željen spas.
I trulo drvo pustom bukom buči,
Kad sjekira se oštra sruši na nj: —
Za dom se brine tvorom, koj se muči,
Za dom tek živi, koj je umr'o za nj!"

I stane knez . . . a starcu klonu glava
Kô žegom sunca poparenu cvijeću;
Od stida usne griska . . . razmišljava . . .
A knez će dalje zborit prema vijeću:
„Za savez s Mleci, znajte, nisam ni ja,
Dok jedna krvi još me grije kap:
On gradu bi nam bio udav-zmija,
A nama svima ljeskov putni štap.
Pa tko b' i zipku dao — rodni žal, —
Da bude lavu mletačkomu log:
Progutô bi ga s bijesa morski val,
I na sud strašan pozvao ga Bog.

Uviđam ipak, da smo mali, slabi,
Kô zvijezda sitna ogromna sred neba, —
U nuždi ne znam, savjetovô šta bi,
No da nam ipak neki savez treba.
Imamo svud po svijetu roda draga,
Tu Čeh i Poljak, Bugar, Srbin, Rus;
U svakom želja, a u mnogom snaga,
Da s tla nam ne da kidat kus po kus.
U svezi toj bi stekli zlatno runce
Vijek željkovane sreće svakog stvora,
I naša zvijezda postala bi sunce
Nad ljupkim žalom jadranskoga mora.
Ispituj svatko . . . kaži zgodan vez . . .
Većini će se pokoriti knez".

Je l' vidje, ču li, kako šume bori,
Kad vijor lama oporna im uda?
Baš takvim šumom šumili su dvori
Od vike: „Nek nam živi Damjan Juda!"
I ti bi rekô, sad će kupit glase
U zlatnu žaru, što do kneza sja se;
Al vijećnik eno još je usto jedan,
Čuvenja da izusti govor vrijedan.
Sveg vijeća bit će ponajmlađi član,
I reć bi skoro momče golobrado, —
A bdijenja prije hvatô ga je san,
Razbudit sada zborom bi se rado.

„Ushitila me, kneže." — reče tiho, —
„Plamteća ljubav za dom, slovo vješto,
U zlatne nade sve si nas zanjihô —
Al žalim, da si prešô muče nješto.
Pred vijek i pol je jaz kô pakô crn
Međ' slavnim Rimom i Bizantom pukô, —
Slavene sve u ždrijelo si povukô
Kô pokošenu bez gospara strn.

Bizanta jednim sviče tvrda stijena,
A drugi samo k vječnom teže Rimu . . .
Sad isto nije, koji od Slavena
U dičnu svoju zaštitu nas primu.
Većina puka našeg voli Rim,
U njemu zrije divnu luč spasenja;
Al ipak nije više s voljom svim —
I trajna eto među nama trenja.
Da pravo bude sijelu patrijarkâ
I himbe punoj prijestolnici papa:
Zatomi nek se za rod ljubav žarka,
A s Mleci samo nek se sveza sklapa.
Jedini Mlečan ništa baš ne mari:
Katolik jesi l', rišćan, musulman;
Duboka kesa — božji mu je stan,
A svetac — kada bogato pazari.
U slozi tako živuć udilj s Mleci,
A među sobom opet život nov, —
Dubrovnik sretan namrijet ćemo djeci
I steći zato njihov blagoslov".
„Prokletstvo njino", Damjan Juda plane,
„Uza te ako velje vijeće stane!
Al ne će . . . ne smje! . . . dok u šaki toj
Sudbina leži nesretnog mi doma;
Navijestit ću vam prije strašan boj,
Haračit, vladat poput munje, groma,
U krvi neka vlastitoj se duši —
U ždrijelo lavlje tko će dom da sruši!"

Još htjede vatren nastaviti zbor,
Al već se stao tresti sav mu dvor
Od divlje graje, bruke na tirana;
Poustali su mnogi, da ga satru,
Iz usta gnjeva sipajući vatru:
I za čas vijeće bilo skup vulkana.
A knez je kršne prekrstio ruke
I mirno stajô posred graje, buke,
Kô hrid, o kojoj valovi se lome
I munje siju sveđ u jadu svome.

Al mirom, gledaj, vala ne ublaži,
Još više skaču, kao da ih draži;
Međ' njima jedan pjeni se i zbori:
„Sa Mleci namah nek se sklopi sveza!"
A drugi kano strašna jeka ori:
„S tiranom dolje! Ne treba nam kneza!"
U isti tren u vijeće panu zduri —
I kraj je bio vrevi, buci, buri.

II.

U dvorani, a zlatnome na stocu
Preda se zureć osto Juda sam:
Pri duši mu je kao dobrom ocu,
Jedincu kad si grobni diže kam.
Na grudi glava s tuge klonula mu
Kô da u groba zirnu crnu jamu,
Gdje sve je zlatne pokopao nade . . .
Protrne . . . Stisne obraz među dlane . . .
Doziva mišlju prošle, sretne dane,
Da sadanji mu gorki čas zaslade, —
I mahom jednim duša mu se smiri:
Sva draga prošlost pred njime se širi.

Na žalu morskom sretna eto ti ga,
Gdje motri jato dolazećih barka:
Za život jošte ne tare ga briga,
Al za dom ipak jurve ljubav žarka.
I misli, kako slatki zavičaj
Prometnuo bi u maleni raj, —
Da budne jednom knez po želji puka;
I hoće l' pri tom sretna bit mu ruka,
Kô majci brižnoj kad si sinka zdrava
Na koračaje prve priučava . . .
U mislih još — al netom momka spazi,
Na uskoj gdje se k njemu vije stazi;
I kako plaho zirka . . . sav u čudu . . .
Da stranac tu je — uvjerava Judu.

„„Ded reci, momče" — poče Juda, „Tkosi
U postolama bos . . . u halji gol? . . .
Kroz okrpine vidim strašnu bol,
U grudi što ti mlado srce nosi".

„„Bjegunac sam ti,"" — reče tiho momak,
„„U dičnoj Raši stajô mi je domak"".

„Pa zašto bježiš doma svoga prag,
Kad srcu ti je mladom toli drag?"

„„Ne ja, već otac morô mi ga bježat:
Jer uza ropska na nj je stala režat"".

„Povijedaj samo, kako to se zgodi, —
Gdje svatko danas živi na slobodi".

„U krasnoj zemlji junačkih Srbalja,
Ti znaš, da nema svijetla jošte kralja;
U Zeti vlata knez nam Vukan krepko,
U Raši dičnoj velik župan Stjepko.
O zlatnoj kruni taj ti udilj sniva
I stoga Rimu sad se ulagiva,
A vrijeđa Bizant — izvor vjeri svoj, —
I zato nitko nij' mu sklon u Raši,
Prot njemu svi se digli velikaši,
A među njima — prvi otac moj,
Al Stjepko žurno čete svoje skupi,
Na ustaše kô gladna zvijer nahrupi —
I mnogi sad u hladnoj uzi čami,
Još više njih u groba trunu jami,
Moj otac, da nam dragi život spasi,
Iz rodna kraja bježat ne počasi.
I jedne noći oda sna me trgne,
Na živa hata snena mene vrgne,
Iščezne sa mnom posred noćne tmine . . .
Bijasmo baš na međi otadžbine,

Al netom, jao! živ posrne hat,
Na kamen-tlo smo kruto pali oba, —
Moj stari otac slomio si vrat,
A ja na rubu crna ležah groba;
Tek jedan pogled mrući mi dobaci:
Svu baštinu i zadnji blagoslov!
Utrnuli su moga sunca traci,
I mrak okruži sav mi život nov.
I sad po stranom svijetu se potucam,
Na vrata mnoga zaman proseć kucam;
Ni kore hljeba ljudi mi ne dadu,
U oko gledam suhoj smrti, — gladu"".

„Ne kloni voljom" klikne Juda milo,
„U strani ti mi nisi došo kraj:
Tuj iste majke meko stre se krilo
Kô ondje, gdje ti slatki zavičaj.
I svakom tu ćeš mio biti gost,
A meni možeš biti još i više, —
U dvoru ljupkom imam svega dost:
Od roda samo nitko već ne diše.
Deđ pođi sa mnom! Posinak mi budi!
Baš takva nekoć srce mi zažudi —
Da vrijednom namrem, što imadem vrijedna,
Kad za mnom segne smrti ruka ledna".

Mladiću crne zasjale se oči,
Kô dijete ludo k Judi hrlo skoči;
Od rajske sreće ruke mu cjeliva
I zahvalnicom suzom ih umiva.
„„Uza te"", šapće, „„bit ću danju, noći,
U neba vis, na mora dno ću poći —
I makar kakvi jadi srce stisli,
Ja vazda s tobom iste bit ću misli!""

I bijelom dvoru Juda momče vodi,
Odijeva ga i njeguje i dvori . . .
Sa sreće sveđ mu srce dobro gori
Kô ocu, kad mu prvi sin se rodi!

U njezi toj za danom teče dan,
O nadi sveđ se nova niže nada;
I netom Judin ispuni se san: —
On budne knezom rodnoga si grada.

A puk, da srcu viteškom ugodi,
U vijeće bira mlada posinka mu —
Nek s rana uči, u tom kako hramu
Privađa puk se sreći i slobodi!

I divna eto baš se zgoda pruža
O svezi s Mleci koju sretnu reć;
I momak usta — stidan kao ruža, —
Čuj, sad će vijećem medan govor teć . . .

Al mješte meda: otrov, jao, ključa
Iz usta mu — uz riječi lijepi slog —
On Mletkom nov si zavičaj izruča
Na užas kneza, poočima svog!

„Ti sve si slago!" rikne poput lava,
U zamke koj je himbom lovca pao.
Od glasa svoga sav je uzdrhtao — —
I pred njim opet živa stoji java.

U dvorani a zlatnome na stocu
Preda se zureć sjedi jošte sam:
Pri duši mu je kao dobrom ocu,
Jedincu kad si grobni diže kam.
I pita: „Nije l' tlapnja bila pusta
Uminulijeh zgoda strašno čislo?
Od tlapnje ne bi drhtala mi usta,
Nit srce bi se vruće tako stislo.
Oh, zašto nijesam pomahnitô tada,
Nasrnô na nj — kô neba vatren grom —
I smrskô jezik, kojim iznenada
U pako rinu mene i moj dom!?

Al sad ću!" — gnjevom luđačkijem plane,
Ustobi se i zgrči kršnu pest . . .
Al s griješne misli sav se stao trest —
U zlatni stolac zdvojan opet pane:
Izbulji oči; — — nalik očajniku,
A mašta pred njim novu stvara sliku.

Gle dvorani se otvaraju vrata,
Prvaci grada na njih grnu eto;
I svaki dično svoje mjesto hvata,
Da s njega vrši sada zvanje sveto.
Međ' njima momče ustalo je prvo,
Za mlado čelo da si steče lovor . . .
Al kneza netom gorak jed je shrvo,
I on mu krati lijepo smišljen govor.

„Ne, ne ću više" knez zagrmi ljut,
„U hramu ovom tvoje riječi čut!
Al zato, momče, na tebi je red,
Da zadnju moju čuješ ispovijed.
Pred malo ljeta došao si gol
U krilo svojoj novoj domovini,
Ko gosta metnuh tebe za svoj stol,
A malo poslije jošte i posinih.
I mišljah, luda, da ćeš bit mi drug,
I vrijedan, da ti namrem blago pređa;
Al ti si himbom plaćao mi dug, —
Iz zasjede si gađo mi u leđa!
Al kad si mržnju strašnu, kojom gore
Bizant i Rim, u naše sneo dvore:
Sa duše vražje pala ti je krinka —
I ja si nađoh vrjednijeg posinka . . .
I zato sve ti srce moje prašta,
Opaka štogod smislila ti mašta;
Al jedno, znaj, na osvetu me nuka: —
Za suparnikom što ti segnu ruka.

U verige bi njega rad mi sputo,
Za hranu poslo mletačkome lavu,
Al ne ćeš, huljo! Tuj se varaš kruto, —
Jer sad ću satrt tvoju griješnu glavu".

I drhtom shvati zlatnu žaru zdvojno,
I baci u nj ko lako koplje bojno;
A teška žara groznom zvekom zvekne
Još grozna više za njom jeka jekne:
I ori dugo sred prostora duga
Ko mahnistosti da se kneza ruga.
A Juda spazi, da ga vara mašta,
Sakruši se, ko sve da momku prašta;
U stolac padne . . . stidno pokri lice . . .
Oko njeg stanu trnut voštanice . . .
I za čas sav u crnom gine mraku
Ko suza kad u dragu pada raku.

III.

Na istoku baš planu sunce sjajno
Ko da je sad iz ruku Stvorca palo;
Uzdrhtalo je more veličajno —
Pred njegvim sjajem kao dijete malo.
Još više drhtnu na svom dvoru Juda,
Prazninu kada spazi strašnu svuda;
Posinjena se himbenika sjeti —
I vrela suza licem mu poleti.

Oh, za njim oko neka ti ne suzi,
Buntovnik jest . . . na žalu sad se desi;
Okružili ga revni ondje druzi
Ko zlotvorovo srce smrtni grijesi;
A da ga čuješ sada besjediti —
Od gnjeva dobro srce puklo bi ti!

„I ja sam zato", drsko momče zbori,
„Da kneževi se uzmu silom dvori;
Pak iz njih da se baci poput smeća,
Kad ne će van po želji možnog vijeća.

Al mnim, da ne će laka biti stvar
Sa vladalačkog Judu srušit stoca,
Silovit jest — na deset će nas bar, —
A svi će zduri branit ga ko oca.
I bit će, ljudi, vjerujte mi, krvi,
Gdje ko u raju nikad tekla nije —".

„Da, da!" svećenik nasmijo se prvi,
„I raj kad ne bi svoje imo zmije;
Nadmudriti će ona mudrog kneza, —
Bez krvi s Mleci sklopit će se sveza!"

Izbuljio je oči svak na vijest
Ko lakomi za zlatom svoju pest;
I svi se druzi k svećeniku stisli,
Da čuju, što li čudnim rijekom misli.

„Vi znate, da je Mlečan patrijarkom
U latinskome carstvu novom posto,
Sa rodna žala već je kreno barkom,
Na trun da sjedne, koga mlad se dosto.
Daljinu puta pjesmicom mu krati
Velika družba veselih mornara;
U našoj luci danas još će stati,
Sa cijelom pratnjom, da se čas odmara.
Tuj pozdravit će njega i naš kneže,
Al ne da laska mletačkome lavu, —
Već što ga na to vjera sveta veže:
Poštivat crkve pomazanu glavu!
Još prije preda nj pasti ćemo mi,
Iskazati mu ljubav svu za Mletke,
Ocrtati mu živo nužne spletke,
Što protiv knezu sakovasmo svi.
Umolit ćemo nato patrijarku,
Tirana bijesna namah da nas riješi;
Al da si pri tom duše ne ogriješi,
Prišapnut ću mu finu ja baš varku".

I svi mu druzi živo stišću ruku,
U pouzdanom naprijed zure muku;
S čeznuća žedna sad im oči gore —
Ko da će cijelo do dna ispit more.

Al šta se ono u daljini sjaje,
Od suha srebra kano lađa da je?
Da, lađa jest sa stijegom svetog Marka —
I žalom ori: „Ide patrijarka!"

Ko bijeli galeb padne brod u luku,
A momčad, gledaj, hiti sva na suho;
Visokom gostu svatko ljubi ruku;
A mnogi još i svileno mu ruho . . .
Svećenik samo s njime zbori dulje,
A zborom, kakvom rijetki tek je viko;
Ostali s kraja zalud u njih bulje, —
Ni riječi cigle ne razum'je niko.
Al jasnim svatko ipak vidi gledom,
Gdje kršnu šaku harno stišće šaka,
I čuje riječi kako zvone redom —
Ko trijest da se broji srebrnjaka.

Utihnu netom ko dva bijedna roba,
Gospodar kada naglo pred njih padne;
Problijede s iste griješne misli oba,
U luci kad no Damjan Juda svane.
U naručaj si on i gost mu hrle,
Na oči ljudstva grle se i grle . . .
Ko stvorovi na rijetke sreće visu, —
Oh, ko bi reko, da si braća nisu!

U bijele dvore zove gosta kneže,
Gdje okrepa ga čeka u obilju, —
A onda neka momčad brod odveže
I dalje plovi k žuđenome cilju.
Al patrijarka smjerno kneza prosi,
U lađu da mu prije sjajnu uđe
I vidi dare . . . što ih caru nosi:
Kadifu, svilu, mač i zlatno suđe.

I eto Jude nasred lađe lake,
Gdje motri s čudom neviđene čare . . .
Al patrijarka tajne daje znake —
Na odlazak da skupi sve mornare.
Na znake jedan brodą krmu shvati,
A drugi hrlo bijela jadra napnu:
Većina ih se oko Jude sjati —
I samca kneza verigama sapnu.

Al on se brani, trza kano strava,
Zapanjen pita: je li san ili java?
„Ha, grom i pako!" bijesan zubmi škrine,
Pred dušom kad mu crna slutnja sine.
Strahotnim okom buntovnike šikne,
Sa lađe poput speta lava rikne:
„Vi pozvali ste amo patrijarku,
Da sakujete proti meni varku;
U gvoždje ste me tuđom rukom djeli,
A njime, slijepci, cijel ste narod speli!
Al svanuti će danak strašne plate . . .
Daleko nije . . . već se vrane jate
I grakću kano crne kletve zrakom . . .
I jao si ga svakom — velim, svakom, —
Iz ruku puka koji jede, pije,
A kano dijete još mu odan nije!
Poklope li ga dotle grobne dveri,
Izbacit će mu narod bijesan kosti, —
Nek divljih pasa njima rod se gosti,
Kad za života bješe sličan zvijeri!
Doživjet toga dana ne ću ja,
Jer ne ću zrijet si puka ropsku muku, —
Pred mojom dušom kosa smrti sja:
Ded čujte zato moju oporuku!
Imetak moj nek' mojem domu bude,
Koj ljubit misli i sred groba tmuše;
A vam prokletstvo kneza vašeg Jude,
I gvožđe ovo . . . ropske, podle duše!

Duboko k zemlji nek' vas ono svija,
Dok redom raka vas ne proždre tija!
Al tad će pući poput krhka stakla
I sveza, što no sklapate ju s Mleci, —
Zadrhtat će vam duše usred pakla:
Na radost velju vašoj boljoj djeci!
A dobri narod sjetit će se mene,
Koj' domu svome htjedoh biti spas, —
Blagoslovit će moje kosti zdene,
Ponovit kletvu, kojom prokleh vas!"

Još jednom oko s prezira mu bljesne,
U jarbol glavom kano munja tresne . . .
I kako tresnu . . . čelo puče umno,
I mrtav na tle sruši se ko panj,
A morski vali zaromone šumno:
Za dom tek živi, koj' je umro za nj!

STREMEN ZVEKĆE.

Stremen zvekće, sedlo škripi,
  Leti, vranče, leti!
Skoro ćemo biti oba
  Na žuđenoj meti.

U kovača tvoga ima
  Krčma s vincem plamnim,
A u krčmi njeg'va kćerka
  S očicama tamnim.

Leti vranče! . . . Polomiš li
  Možda putem rebra —
Dobiti ćeš mjerov zobi
  Potkove od srebra.

Dok ti ovo sve pripreme
  Ruke tvrde, marne —
Ja ću vince piti rujno,
  Ljubit oči čarne.

U zaselku svom smo opet
O ponoćnom satu —
Ti ćeš snivat o svom srebru,
A ja o svom zlatu.

ŠTO SE VIJEŠ, ORLE . . .

Što se viješ, orle, baš nad mojom glavom
I srce mi puniš crne slutnje stravom?
Ja ne želim borbe — meni mira treba
I gn'jezdašce ispod zavičajna neba . . .

Poslušaj me časak, pa ćeš vidjet skoro,
Dobrim da bi meni drugom biti moro.
Sedam sam se ljeta tuđinom potuco:
Ne bih li toliko barem blaga skuco,
Da si sazdam domak čedan, tih i ubav,
U njem smjestim prvu i jedinu ljubav.
Sad se blažen vraćam . . . gledam s te planine,
Kako sunce jarko po mom selu pline.
Bi l' mi kazat mogo: što mi ljuba radi?
Misli l' jošte na me u vjeri i nadi?

„Sedam te je ljeta čekala uz suze —
— Ali je nedavno drugi ženom uze.
„Oboje su sretni. Ona svak dan više,
„Skoro će i prvo da si čedo njiše . . .“

Kobni glasi, orle, kobniji od smrti!
Sa grozota im se sva mi pamet vrti.
Ja sam s teška rada dane, noći jeco:
I misleći na nju sedam ljeta stjeco;
A sad vidim, da je sve to zalud bilo —
Duši mi se desno polomilo krilo!
Ali ne, ne! Zalud ipak se ne kinih:
Ona mi je suncem bila u tuđini . . .

Uzmi zato kesu punu zlata eto
I odnesi njojzi pod uzdarje sveto.
Onda kao str'jela hitrim krilim prni
I ovamo mi se u planinu vrni.
Tu mi iskljuj živo srce iz njedara —
Čemu da ga čuvam, kada nema para!

MRAK SE HVATA . . .

Mrak se hvata, nebo tmuri,
Sad će na da lijeva —
Djevojka se s polja žuri,
Pa si tanko pjeva:

„Svilna strni, rasti samo,
„Vrijeme žurno teče;
„U daljini negdje tamo
„Već i srpi zveče.

„Ti ćeš dozrijet, kao i ja,
„Al ćeš donijet ploda —
„Moje nade sve će s tija
„Poodnijeti voda.

„Dozreloj će tebi doći
„U pohode kosci,
„Meni jadnoj u samoći
„Valjda nikad prosci . . .

I djevojka s polja meka
Na drum krene sade;
Al za njom se kao jeka
Druga pjesma krade:

„Ne bugari, ružo lijepa,
„Ne bugari tako!
„Tvoja tuga grud mi cijepa,
„Da bih i sam plako.

„Al ja znadem momče jedno,
„Koje s tebe gine
„I ginući čeka bijedno
„Sva dok berba mine.

„Onda tebi će dohitat,
„Negdje prije zime —
„Pa te milo priupitat:
„Dušo, hoćeš li me?“ . . .

I djevojka u to stade
Domu na prag pusti —
A po mrtvom kraju pade
Noć i pljusak gusti.

TRUBLJA JEČI.

Trublja ječi. Care vojsku
Selom kupi našim.
Strah me, dušo, e ću morat
Da se diljke mašim.

Ti se smiješiš: ko da nije
Onaj za vojnika,
Kome srce u grudima
Ranila je dika.

Ne šali se! Ukraj rane
S tvoga oka crna —
Ima mjesta još za jednu
Od olovna zrna.

ČUVAR MRTVIH.

Dršće mjesec čudnim sjajem
Nad samotnim Mirogajem . . .
Njeg'vi mrtvi tvrdo sniju
Pod humcima rosnim, cvjetnim,
A duhom se samo viju
Po zvijezdama zagonetnim.

A ni onim tamo drugim,
U dvoranam pustim, dugim,
Ne dolazi na um bome,
U pokoju da se svome
Samo maknu. Mirni svi su,
Ko da uprav nikad nisu
Žarkih ljudskih strasti znali —
Ili ko da onkraj tamo
Preko srca struje samo
Zaborava hladni vali.

Zato, gle, i čuvar stari
Za njih ko da ni ne mari.
Na hladne je stube nijemo
Poput kamna kipa sjeo,
Unakrst je ruke djeo,
Zgurio se —; i zadrijemo.
Ali nije! . . . Oči eno
Ko od suza da mu gore;
A usta je baš nakren'o,
Ko da žuči ispi more.

Gorak kruh je — zbori s tija —
Kojim mrtvi žive hrane;
Mislim li na mlade dane:
Budne kao jed od zmija.
Dom i krčma usred sela,
Žena kao ruža bijela;

Nuđah vino, kruha, sira,
Čak iz grada došli gosti;
Svega uvijek bilo dosti —
Samo srcu nikad mira.
Onaj jedan fin i rječit,
Kako već gospoda jesu,
Imo v'jekom punu kesu,
A bio nam gost je vječit.
Izjedared, u čas kruti,
Spazih, da mi ženu smuti —
I planuše strašne svađe: . . .
A ja ženu srca meka
Otjero sam baš do vijeka —
Al i moje sunce zađe!
Krčma svaki dan mi pusta,
Volja svak za rad mi susta —
I na bubanj sve mi došlo.
Sad me eto mrtvi hrane,
Od tuge mi srce sane —
Ali što ću? Bilo — prošlo!

I čuvaru suze vrele
Niz suha se lica trune —
I ko da mu dušu pune
Vjerom još u dane bijele.

Sad se trže . . . Da, da! — zbori —
Taj je život mnogo gori,
Al i za nj se mučit treba;
A ja noćas — neka proste! —
Ni pogledo nisam goste —
Ne znam, pakla ili neba . . .

I čuvar se digo žurno,
Na vrata je k mrtvim jurno
I od lijesa pa do lijesa
Stupa mrk kô smrti goso . . .
Njega ništa ne potresa —
A poso je dašto poso!

Sad je susto . . . To će biti —
Zbori ko sa zebnjom nekom
Onaj, što je htio vijekom
Na ljubavi vrelu piti . . .
Pa je sve na žene smeto
U plamena mladoj dobi —
A danas si srce eto
Olovnijem zrnom probi.
Čuvar bliže primakne se,
Da mu vidi lice blijedo —
Al se, gledaj, sav potreso
Kao da je zmiju zgledo.

Ha! To ti si — lupi nogom,
Da zanjiho svod se cio —
Koji si me zavadio
I sa ženom i sa Bogom!
Ti si kriv, što s bijede tužim
Već od svojih mladih ljeta . . .
Kriv, što sada mrtvim služim
Pa i tebi — zmijo kleta!
Lice bih ti satro drsko
Ko što ti mi sreću zlatu;
Ali mi je nekud mrsko —
Gdje si došo sam po platu.

I čuvar se u svom bijesu
Nagn'o žurno drugom lijesu.

A ovo će — šapne ćutno —
Biti ona nesretnica:
Što joj glad nakazi lica
I zaklopi oko mutno . . .

I ko kip se čuvar eno
Ustubio ukraj mrtve —
I promatra lice njeno,
Ko da takve žali žrtve.

Iznenada glavom trgne
Protre žurno teške vjeđe,
Na čelo si ruke vrgne,
Sagne se i gleđe . . . gleđe . . .

Bože! — šapne ko iza sna —
To je ona! Sumnje nema!
Sastanka li tužna, kasna,
Gdje se grob i meni sprema!
Al što na me tvoje oko
Tako strašno strmi, reži?
Ja te ljubljah preduboko —
Tamo evo krivac leži!
S njega tako svrši ti mi,
Ja doživjeh ovu muku . . .
Nemoj mrčat . . . Evo primi
U znak mira moju ruku . . .
Led si, led! . . . Al još se smiješiš,
Oblak gine s tvoga čela,
Oh, kako me milo tješiš,
Dođi amo, ružo bijela!

I čudno se, gle, zanjiho,
Kraj ženina čuvar trupa . . .
Na nj je klon'o tiho . . . tiho —
Da im grob se spremi skupa.

ŠVELJA.

Ispeć mesa kus na vatri . . .
K tomu čašu vina stara . . .
I odmora dana dva, tri . . .
Pa će krv vam dobit žara
I ruka će moć da nađe —
Reče liječnik i izađe . . .

Švelja sagne lice suho,
Upre gled u bijelu svilu,
Što joj bila baš na krilu,
Da vjenčano svrši ruho . . .

Mesa? — šapće, gdje ni hljeba?
Odmora? — gdje bdjeti treba?
Savjeti su dobri, lijepi —
Za životom tko još strepi!
Ali čemu, pitam, meni,
Koja sličim veće sjeni? —
A da barem sjena ota
Svjetle zrake mog života
Poput kama ne propušta —
Onda stalno niti pola
Osjećala ne bih bola
S ove bijele svile šušta . . .

I švelja se bolna trgne,
Zakašljuca i zarida . . .
Bijelu svilu s krila skida
I na stol je žurno vrgne . . .
Pa se s tija s mjesta diže
I primiče logu bliže . . .
I njim nalik sveloj ruži —
Ko za odmor sad je pruži . . .

Ništa — jeca — trebat ne ću,
No samrtnu jošte svijeću
I četiri daske bijele —
I opet joj suze vrele
U očnicam se zakrijese.
Al i mrazna ko da zima
Cijelog joj se tijela prima,
Gunjem toplim zavije se . . .
Sad bi znao ruku blagu
Da položi na nju sanak —
I vratit joj ruci snagu,
Ako tek i za koj danak.

Na okanca, gle, u krovu
Zadnje dana zrake biju,
Pa se plaho ko u lovu
Polutamom izbe viju.
Tužan pogled! . . . Stol i stolac,
Za odijela nek'vi kolac,
Log i puste četir stijene —
Ali suton vara! . . . Ne, ne! . . .
Gle, na stijeni uvrh loga
Visi slika ko od srama
Ispod cvijeća svenutoga —
Sve drugo je pustoš sama!
U tu sliku eno, švelja,
Trgnuvši se, bulji sada . . .

Bila sam bez roditelja —
Šapće — a ti sva mi nada,
Vjerenicom kad ti postah . . .
A u tebe svega dosta,
Časno mjesto, krušac stalan,
Na njemu ti nitko jalan —
Do jedine smrti blijede . . .
Ali ti ju preteć htjede,
Pa smo veće, znaš li — znaš li?
Dom i bašću sebi našli . . .
Samo meni trebalo je
Svršit jošte ruho moje,
Darak tvoj od svile bijele —
Baš ko ono, što uz tugu
Sada šijem, ah, za drugu
Cijele dane, noći cijele —
Ali u to strašna plama
Bijes te sebi u skut smota . . .
S tobom sreću mog života —
I ja ostah opet sama!

I švelja se jače zavi,
Zakašljuca i zarida —
Al sa slike gled ne skida,
Kao da ju svu zatravi.

Izjedared sva oživi . . .
Razigra se . . . milo smješka —
Ko da njojzi se ne privi
Nikad smrtna bolest teška!

Gotova sam — življe zbori —
Čuješ, kako šušti svila? . . .
A zvjedljivog ljudstva sila
Već ulicom rogobori . . .
Treba samo oko struka
Da se stegne . . . Muka, muka! . . .
Ah, te ruže daj sa stola . . .
I pobrzaj već po kola . . .

I kola su došla . . . znajte!
Samo kakva — ne pitajte!

PJESNIKOV ŽIVOTOPIS.

Dr. Gjuro Arnold rođen je 24. travnja 1854. u Ivancu kod Varaždina, gdje mu je otac Ivan bio tada kr. porezovnikom. Njegov djed doselio se je za francuske revolucije iz Švicarske u Hrvatsku, i tu u Bjelovaru rodio se je pjesnikov otac Ivan. Tu je on i umro godine 1887. u 85. godini života ostavivši iza sebe udovicu, pjesnikovu majku, gđu. Sofiju Arnold rođ. Vukanić.

Gjuro je polazio pučku školu i prva dva razreda gimnazije u Varaždinu, dok je ostale gimnazijske nauke svršio u Zagrebu, gdje je godine 1873. položio ispit zrelosti. Nauke je nastavio u kr. sveučilištu zagrebačkom posvetivši se povijesti i filozofiji, gdje mu je među drugima bio profesorom i uzornikom pjesnik i filozof dr. Franjo Marković. Svršivši sveučilišne nauke postigao je na osnovu disertacije, koja je štampana pod naslovom „Etika i povijest", dne 17. lipnja 1880. čast dra. filozofije.

Svoje službovanje započeo je u gimnaziji zagrebačkoj godine 1879. kao profesor filozofije i povijesti, te je u tom svojstvu uspješno djelovao punih deset godina. U tom je razdoblju radi veće stručne naobrazbe sproveo neko vrijeme u tuđini: tako je od jeseni 1880. i dalje boravio u sveučilištima u Göttingenu i Berlinu, dok je od jeseni 1881. boravio na Sorboni u Parizu. Tamo je s njime u to doba boravila i prva mu supruga, unuka bana pjesnika Ivana Mažuranića, koja je u cvijetu mladosti preminula. Njezinoj uspomeni kao i uspomeni pomrle mu dječice posvetio je pjesnik najnježnije i naj-

toplije svoje lirske pjesme. God. 1889. postao je ravnateljem u zagrebačkoj učiteljskoj školi, u kojemu je svojstvu služio sve do god. 1894., kada je 21. kolovoza iste god. imenovan profesorom teoretske i praktične filozofije te pedagogije u zagrebačkom sveučilištu. U tom svojstvu službovao je sve do godine 1923., kada je na vlastitu molbu umirovljen. God. 1898. izabran je dekanom, a god. 1899. rektorom zagrebačkog sveučilišta. Za vrijeme rektorovanja primio je od sveučilišne omladine zanosno sastavljenu adresu, u kojoj mu se iskazuje hvala, priznanje, ljubav i privrženost sveučilišne omladine svih fakulteta. Od god. 1890. do 1899. bio je i predsjednikom ispitnog povjerenstva za učiteljsku službu na višim pučkim školama. Jugoslavenska ga je akademija izabrala god. 1891. dopisnim, a god. 1899. svojim pravim članom. Iza slavnoga predsjednikovanja Ivana Trnskoga u Matici Hrvatskoj bude Arnold god. 1902. izabran predsjednikom Matice Hrvatske, koju je čast obnosio do god. 1908. Hrv. pedag. knjiž. zbor izabrao ga je 1892. svojim začasnim članom, dok ga je krapinsko trgovišno zastupstvo god. 1923. imenovalo začasnim građaninom trgovišta Krapine, kojoj je pjesnik posvetio više svojih pjesama.

Dr. Gjuro Arnold spada u niz najsimpatičnijih hrvatskih pjesnika i književnika. Svojim ozbiljnim radom, uzornim značajem, rijetkim patriotizmom, a nada sve svojom poznatom skromnošću stekao je općenite i zaslužene simpatije u hrvatskoj javnosti. Na književnom polju kumovao mu je August Šenoa, koji ga je god. 1873. uveo u javnost prvom pjesmom „Pri povratku", štampanom u „Vijencu" god. 1873. Otada je ostao pjesnik vjeran „Vijencu", u kojemu je objelodanio najveći dio svoga pjesničkog rada, a taj je bio vrlo obilan: dovoljno je ovdje napomenuti samo nekoje glavnije pjesmotvore Arnoldove, kako su u „Vijencu" ugledali svijetlo. God. 1875. izašle su njegove krasne romance i balade Pjevačeva ljubav, Lugareva kći, Hadum, Djevin san, Herojida, Ljudeviti, Brat i sestra. God. 1876. izilazi legenda Kata Lovićeva, pjesnička pripovijest, Župan Relja, Kneginja, Zadnja nada God. 1879. krasne Primorske

pjesmice. God. 1880. Na straži, Na bijegu, Na rastanku. God. 1881. Na badnjak, 1882. Na Sprevi, Pod lipami, Place de la Concorde, Versailles, 1883. Demeškinja, i Propelo, 1884. velika pjesnička povjestica Damjan Juda i elegične pjesme Pri odru žene, Spominjanje, Udaljenoj i t. d., 1888. didaktična pjesma Domovina. Osim toga objelodanio je u almanahu Hrvatski Dom god. 1876. krasnu epsku pjesmu Radak, vojvoda bosanski i ponešto beletrističnoga rada u Hrvatskoj Lipi god. 1875., dok je u „Vijencu" 1880. izašla mu pripovijest „Samo četvrt sata".

Na znanstvenom polju radio je kao pedagog i kao filozof upravljajući dugi niz godina sve do svoga umirovljenja Pedagoškim seminarom. Doktorska mu disertacija nosi naslov „Etika i povijest"; u „Radu" Jugoslavenske akademije štampane su mu rasprave: „Zadnja bića" (god. 1888.), „Psihologija bez duše" (god. 1898.) i „Monizam i kršćanstvo" (god. 1909.). Na instalaciji svoga rektorata 19. listopada 1899. čita raspravu „Filozofija, prirodne nauke i socijologija", riječ u prilog metafizici. U stručnim pedagogičkim časopisima napisao je više rasprava pedagoškoga i filozofijskog sadržaja, dok je za školsku potrebu napisao knjige „Logika" i „Psihologija", koje su knjige doživjele više izdanja, pa i danas služe u školskoj obuci. Matica Hrvatska izdala je god. 1899. njegove „Izabrane pjesme", u kojoj su zbirci pribrane odabrane Arnoldove pjesme, ispjevane u vremenu od god. 1873. do 1898. O toj je zbirci Jovan Hranilović napisao prikaz u prvom broju „Vijenca" od god. 1900. Godine 1907. izdala je „Matica Hrvatska" drugu zbirku njegovih pjesama pod naslovom „Čeznuća i maštanja", koju je zbirku prikazao opet Jovan Hranilović u „Glasu Matice Hrvatske" od god 1908. u brojevima 8.—11. God. 1918. izašla je u Knjižnici Kola hrv. književnika, knj. I. Zbirka pjesama pod naslovom „S visina i dubina". U toj su zbirci pribrane po samome pjesniku za prvu knjigu „Kola hrv. knj." priređene pjesme, ispjevane u toku vremena od god. 1908.—1918., koje su štampane bile u raznim našim listovima iz toga vremena, poimence

u časopisima „Hrvatska Prosvjeta", „Serafinski Perivoj", „Naša Misao", „Književni Prilog", „Slovo", „Katolički List", i u nekima drugim listovima i političkim dnevnicima, — premda u toj zbirci nisu prikupljene baš sve Arnoldove u tom vremenu ispjevane i štampane pjesme — izostalo ih je oko pedeset —, dok su u nju uvrštene neke do tada neštampane pjesme.

U prosincu 1898. proslavio je pjesnik skromnim načinom 25-godišnjicu svoga književnog rada.

SADRŽAJ.

PRVI DIO.

DRUGI DIO.

TREĆI DIO.

ČETVRTI DIO.

TISKARA KUZMA ROŽMANIĆ U ZAGREBU.